

4064

ప్రతిభాపూర్వకముగా
సంపాదించిన
ప్రథమకావ్యం.

సామలసూర

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

వ్యవస్థాపకులు : విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 13

రాజమహేంద్రవరము 16-9-1990, 1-10-1990

సంచికలు 22, 23

—* ఈ సంచికలో *—

1. భాగ్యనగరం చరిత్రకు కమనీయ ప్రణయరూపకల్పన “భాగమతి” 1-2
— శ్రీ కె. వెంకట కోటయ్య
2. పోతన భక్తితత్వము - పరిశీలన - శ్రీ కంజర్ల రంగాచార్య 3-8
3. కవితా వాహికలు - ఒకపరిశీలన - డా॥ చేరెడ్డి మస్తాన్ రెడ్డి, M. A., Ph. D.,
— శ్రీ పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి, M. A., M. Phil., 4
4. “దువ్వూరి కాలిదాసుల పుష్పశాణ విలాసములు” [ఒక పరిశీలన]
— డా॥ ముప్పాళ్ళ వేంకట శివప్రసాదరావు, M. A., Ph. D., 5-8
- ప్రచీన సాహిత్యామృతం :
5. పింగళి సూరన కళాపూర్ణోదయం - ఒకప్రస్తావన - డాక్టర్ మిరియాల రామకృష్ణ 9-10
6. వేమన కబీరుల భావసామ్యాలు - శ్రీ ఎస్. వి. రాఘవేంద్రరావు, M. A., M. Phil., B. Ed., 10-11
7. సరస్వతీ సుపర్యా మహోత్సవములు - శ్రీ సత్యవోలు 12
8. సుకవితా పరిమళభరితం “కల్పారకదంబం” (పద్యకవితా సంపుటి పరిచయం)
— శ్రీ కె. మార్కండేయులు 13-14
9. చెబుదునా ఒక చిన్న ముచ్చట - శ్రీ క్రొవ్విడి రామం 14-15
10. పూజ్యగాంధీజీ స్తవము - డా॥ బి. నరసింగ్ థాన్ (వివయశ్రీ) 15-17
11. నన్నయ భట్టారకుని భారతసూక్తి రత్నములు - విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి 17-18

తరువాత సంచికలోకి ఏరివముత్యాలు :

1. పాతబడిన కొద్ది రుచులు పెరిగిన వ్యాసం “నా దృష్టిలో ఆధునిక కవితా దోరణులు” “ఎందరినీ
నుంచి వ్యాపాలు” కీర్తి కల్గి 2. “మధువందిక” “వేదన” కవితలు.

— సంపాదకుని మాట —

తెలుగు కవిత్వాపై భవం, కన్నుల పండువుగా వీనులవిందు చేసే మంచిరోజులు వచ్చినవి. తెలుగు సాహిత్యం మళ్ళీ ఊపిరిపోసుకొంటున్నది. ఇందుకు నిదర్శనం వాడవాడలా లేతపాదాలతో మొదలైన నవ్యరచయితల ఉత్సాహం, ఏదో సాధించాలన్న యువరచయితల పట్టుదల, పరిణి చెందిన పెద్దవారల మార్గదర్శక రచనలు. ఇది అందరూ సంతోషించవలసిన విషయమే! మనసులో మెదిలిన భావాన్ని, హృదయం స్పందింపజేసిన విషయాన్ని చదివించి మళ్ళీ చదవాలనిపించే విధంగా అక్షర రమ్యతతో నిర్దుష్టంగా మలచగలగడం, అంత సులభతరం కాదు. కాని కష్టపడి సాధించినదేదైనా తృప్తి నిస్తుంది. అనుభవం గడించిన కొద్దీ శాశ్వతమైన రచనలు తెలుగులోకి వస్తాయి.

ఆంధ్రులు గర్వించ దగ్గది మన తెలుగుభాష. ఈ భాషలోని అందం, సుగంధం తనివితీరా ఆస్వాదింప చేయడానికి మన ప్రయత్నం మనం చేద్దాం!

— సంపాదకుడు

పాదారులకు మనవి :
 పాదాకాలం పూర్తి కాగానే
 తమంత తాముగాచందా
 పంపించి సహకరించండి.
 తమ పూర్తి ఎడ్రసు
 పిన్ కోడ్ తోసహా
 స్పష్టంగా తెలియ
 పరచండి.

రచయితలకు మనవి:
 రచనలు ప్రాత తప్పలు
 లేకుండ, చదవడానికి
 వీలుగా స్పష్టంగా
 ఉండాల్సి.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. భాగ్యనగరంచరిత్రకు కమనీయ ప్రణయరూపకల్పన “భాగమతి”

— శ్రీ కె. వెంకట కోటయ్య

ఆంధ్రులు రాజధాని హైదరాబాదు నకు ప్రపంచనగరములలో ప్రత్యేకస్థానముంది. నాలుగువందల సంవత్సరముల పండుగను నేడు జరుపుకుంటున్నాము. ఈనగరానికున్న చారిత్రక విషయాల నవగాహనం చేసుకొనుట మన కనీస కర్తవ్యము. భాగమతి కావ్యము భాగ్యనగరం చరిత్రాన్ని చిత్రీకరించిన శృంగార రసప్రధానమైన ప్రణయకావ్యము. ఈకావ్యకర్త అబ్బరాజు శ్రీనివాసు మూర్తిగారు. ఆధునికవిత్తా జగత్తులో సఫల ప్రణయగాథకు అక్షరాకృతి కల్పించిన కావ్యం భాగమతి.

ప్రణయము సృష్టికి మూలము
ప్రణయము సకలదీవులకిల

‘భాగమతియన్

ప్రణయ మిల దైవదత్తము.

ప్రణయోపనిషద్వచన మెపాలిత

మెందున్

ప్రణయ పవిత్రత యిక్కడ చెప్పుబడింది. ప్రణయంలో ప్రళయం సృష్టింకుబడి భగ్నప్రేమితులైన వారెందరో కలరు. ధనిక, పేద తారతమ్యంలో.

మతి, మత భేదాలతో విడిపోయిన ప్రేమికులెందరో! కాని భాగమతి కావ్యమందలి ప్రేమపీ ప్రియలు ప్రణయ జగత్తులో స్థిరమైన కీర్తి సంపాదించారు.

ఈకవి కంటే ముందుగా శ్రీ పాలా వెంకట గుబ్బయ్యగారు ‘భాగ్యమతి’ అను పద్యకావ్యం వ్రాసారు. నాల్గవ చిరంజీవి ‘భాగ్యనగరం’ అను నాటకం వ్రాసాడు. భాగమతి కావ్యంలో స్వీకరింతుబడిన కథ చారిత్రకమైనది. గోల్కొండ రాజ్యాన్ని పరిపాలించిన కుతుబ్ షాహంజీ యులలో నాల్గవవాడు చౌలిక ఇబ్రహీం. వాని పరిపాలనలో గోల్కొండ రాజ్యం బాగా అభివృద్ధిచెందింది. అనేక భాషాపండితులను సమాహరించాడు. ఇతని ఏకైకపుత్రుడు కులీకుతుబ్. అందగాడు. నాయం సమయాన మూసీ నదీతీరానికి పికారుకు వెళ్ళినపుడు అవలికైపునుండి తీయనిగొంతుక అరినికి వినిపించింది, గుర్రమెక్కి అవలితీరం చేరుకొన్నాడు. అది చించిపల్లె. నిరుపేదరాలైన నాట్యకత్తియ భాగమతిని చూచాడు. ఇరువురును ప్రేమదీవులైరి. వారిప్రేమకు ప్రతిబంధం

కలిగించిన వారెందరో! బటిబుద్ది వారి ప్రేమకు వక్రభాష్యం చెప్పి నవాబు మనసు విరిచాడు. వాస్తవం తెలిసి కొనమని మంత్రిజూదేశించెను. యువరాజు బంధింపబడ్డాడు. భాగమతి ప్రేమలేఖ పంపింది. వారిప్రేమకు కులీకుతుబ్ వ్యప్తికురికింది. కులీకుతుబ్ ప్రాణాలకు త్యజించి ఏడ్వకు. మూసీలో విశిష్టశాసనవాచ్ అబ్లాఖ్ ముక్కాడు. కులీకుతుబ్ అనుతితీరం తేమంగా చేరుకున్నాడు. నవాబు ప్రేమ నంగీకరించాడు. భాగమతి, కులీకుతుబ్ జాల ప్రణయవిజయానికి సంకేతంగా భాగ్యనగరం వెలసింది. ఇదే నేడు మన రాజధాని.

చారిత్రాత్మక పద్యకావ్యం భాగమతి. ఇందలి కథానస్తువునకు మెరుగులు దిద్దుటకు అనేక సన్నివేశములు కల్పించబడినాయి. ఇది కథాకావ్యమైనప్పటికీ, రసవాహినితో శ్రోతలను, పఠితలను ముగ్ధులను గావించింది. సాంస్కృతిక చైతన్యం, మతసామరస్యం, విశ్వప్రేమ తత్త్వం యిందు ప్రతిపాదించబడినాయి. ఇందలి

కవితావస్తువు విశ్వజననము, సార్వకాలికము, మతభేదాలతో, కులభేదాలతో కొట్టుమిట్టాడుచున్న నేటివ్యవస్థాపకకవి ప్రణయకావ్యం భాగమతి.

ఈకావ్యమందు ప్రధాన పాత్రలు మాలిక్ ఇబ్రహీం, కులీకుతుబ్, భాగమతి, భాగమతితల్లి, సుచివుడు, మాలిక్ ఇబ్రహీం అలిదయాకరుడు. అంతేకాదు సంగీతసాహిత్యమాలను పోషించాడు.

‘మతము లెన్నైనను కవితామత

మొకటి య నంగ ఉరుదున కీడా, తెనుంగె యనగ తెలుగు కవులను పోషించి నిలిపి, పేరు గొనియె, మల్కిభరామడీ

తెనుగునే.’

ఇక కావ్య నాయక భాగమతి సాం దర్యరాశి, నాట్యంలో వాని కక్కింది. రసపిపాసువుల పులకింప చేసింది.

‘నవ్యుల పూలు జల్లు నయనమ్మల,
జిల్కలసిగ్గు దీసి నా
డవ్యులఁదోలు తీయని పదమ్మల
అంచలగాల్ కదల్చుకే
నొవ్వగజేయు, నుండరి మనోహర హాస
విశేషమాత్రమేల్
రవ్యుల దవ్యు, జాపరుల రంజిల
జేయుచు నాట్యవేళలన్.’

ఇక కులీకుతుబ్ స్వచ్ఛంద ప్రేమి కుడు. ప్రేమసిని గుండెలందు వాత్తు కొనిన ప్రణయమూర్తి.

‘వెన్నెలరాణీ! నీదు నులివెచ్చని
కాగిలిడంగ నాకు నా
విన్నుల నుండి వచ్చితిని ప్రేమసి!
గుండియ పూలకుండిలో
నిన్నొక మొక్కజేసి తరుణీ!
అనురాగపుఁ కాలుబోసి, నే
గన్నుల నద్దుకొందు కలకాలము
జీవన నందనమ్మనన్.’

2. పోతన భక్తితత్వము - పరిశీలన

— శ్రీ కంజర్ల రంగచార్య

సహజపండితుడగు పోతన శ్రీనాథాది కవులవలె రాజాలనాశ్రయింపక తన భాగవత రచనకు పూర్వం సాక్షత్ పుస్తకపాఠివాణి పోతనయూ తనను (తనరూపమగు భాగవత కన్యను) రాజాలకంకిత మొనర్చునేమోయను భాదలో అశృవులు కార్చినట్లుగా భావించి తానామెకు ‘కాటుకకంటినీరు చనుకట్టువయిం బడ ... కర్నాటకిరాతకిచకుల కిమ్మవికు ద్దిగ నమ్మ భారతీ!’ యని వాగ్దత్త

ఎంతటి చక్కనిప్రేమ, ప్రేమతో జీవితాన్ని అంకితంచేసిన ప్రేమికుడు.

భాగమతితల్లి యదార్థవాది. ఆశయ సిద్ధికోసం జీ తాన్ని అంకితంచేసిన ఆదర్శమూర్తి. దేశంకోసం నొసటదిద్దిన కంకుమధారపోసిన దేశభక్తురాలు.

భాగమతి కావ్యమందు శృంగారరసం పరవశ్యు ద్రొక్కింది. ‘శృంగారీ చేత్క విః కావ్యేజాతం రసమయం జగత్, సపవ పితరాగశ్చేత్ నీరసం జాతమేవతత్.’ కవి శృంగారియైనచో కావ్య జగత్తుయం తయూ శృంగార మయమగును. అతడు విరాగి అయినచో కావ్యజగత్తులో నీరసం ప్రతిఫలించునని అనంద వర్ధనుని వాక్కు. ఈకావ్యమందు శృంగారం ఆద్యంతం బొచితిస్థాయిలో పోషింపబడింది. సుచివు నకు భాగమతితల్లి చెప్పిన మాటలలో కరుణ రసము కన్పించును.

‘వర్ణనా నిపుణః కవిః’ అనగా వర్ణన యందు నిపుణం కలవాడుకవి. చక్కటి వర్ణనలు చిక్కవిగా క్రమాలంకారంలో కవి అమర్చాడు.

‘అలమందను గాచు గోపాలులేల,
మాడ్చు కృష్ణుని వెదికెడు ముదితరీతి

మొనర్చుట యేకాక తదను గుణముగా ‘ఇమ్మనుజేశ్వరాధములకిచ్చి పురంబులువాహ నమ్ములున్ సొమ్ములు కొన్నిపుచ్చుకొని, చొక్తి శరీరమువాని, కాలుచేసమ్మెట పోటులం బడక సమ్మతితో హరికిచ్చెదనని వచించి, సాక్షత్ శ్రీరామచంద్రునే తన భాగవతకృతికి వతిగా యెంచియు, తానాకావ్య నిర్మాణంలో నిమిత్తమాతృడ ననియు దాశరథి కటాక్ష వీక్షణముననే భాగవత రచన చేయుచున్నా

చిలసి బిడ్డని దండించు చెలి యశోద
కరణి, దూపాందు, నర్తించు,

గానుపించు.’

ప్రేమికులకు మనోమంత్రంగా ‘కడ గండ్లొక లెక్కయె ప్రేమజీవికిన్’ అని చెప్పాడు.

ఈ ప్రణయ కావ్యమందు ప్రేమసం దేశం ప్రేమికుల మనోఫలకంపై కాళ్వర ముద్రవేసింది.

‘ప్రేమ ప్రేమనే కోరును-ప్రేమయిచ్చు ప్రేమనే - ప్రేమఫలమన ప్రేమయిగును స్వార్థమెఱుగదు-ప్రేమతో చావులేను! తన్ను నర్పించుకొనుటలో దనివినెందు!’

ఈరీతిగా సరసమైన ప్రణయకావ్యం ‘భాగమతి’ అని తెలియును.

‘మహామదు కుతుబుసా భాగమతులచరిత కవికుమారుల మదిలోనఁ గదలునెపుడు ప్రణయమూర్తుల కెప్పుడు పాద్యమదియె మహాని మతసామరస్యంపు మంత్రమ? యీ!

సరస ప్రణయం పువాదిగా మతసామ రస్య సాధం నిర్మింపబడిన నుండరశేఖ భవనం ‘భాగమతి’ కావ్యం.

నని “వలికించెడు రామభద్రుడేనని వాక్కుచ్చి నాడు. అలాంటి కలముతోను, హలములోనూ ధీచైన సవ్యసాచి పోతనామాత్యుని రచనలోని దైవభక్తిని గూర్చి చర్చించుటయే ఈ వ్యాసం ముఖ్యఉద్దేశ్యము. మానవ శరీరంలోని కరచర జాడ్యవయవములు సర్వం మాధవాంకితము కావలెనని కమలాక్షిసర్పించుకరములు కరములు శ్రీనాథువర్ణించు జిహ్వా జిహ్వా సురరక్షకుని చూచు చూడుకులు చూడుకులు శేష శాయికి మ్రొక్కు శిరము శిరము విష్ణు నాకర్ణించు వీనులు వీనులు మధువైరి దగిలిన మనము మనము భగవంతు వెలగొను పదములు పదములు పురుషోత్తముని మీది బుద్ధి బుద్ధి దేవదేవుని చిఠించుదినముదినము చక్ర హస్తాని వ్రకటించు చదువు చదువు కుంభివీధవు జెప్పెడు గురువు గురువు తండ్రి హరి జేతుమనిదీయా తండ్రి తండ్రి యని తెల్పి ఇట్లు గావించినగాని జన్మసార్థకత నొందదనియు నన్నాడు.

పద్మగంధాలు మరగిన కుమ్మెదలు ఇతర పుష్పముల వద్దకు చేరలేనట్లే కామును శ్రీకృష్ణచరణకమల సేవానిరతిలో మామగల యొక్కమాటలను లెక్కింపమని ఒక గోపయువతిద్వారా చెప్పించిన ‘నిరికినుదారచిహ్నములు సేయు భవచ్చరణారవిందముల్ నరసిజనేత్ర మాతపము సంపద జేరితి మెట్టకేలకున్ మరలగలేము, మామగల మాటల నొల్లము పద్మగంధముల్ మరగిన తెలులన్యకుసుమంబుల చెంతకు జేరనేర్చునే’ యను పద్యంద్వారా ఆకాంత హృదయ వేదనను ఎరింగించిన విషయమెంత హృద్యమో ఇది పోతన కంటె ఇతరులకు సాధ్యమయేనా యని తప్పక ననువించుచుగదా! ఈ విషయమునే మరియొక పద్యమగు ‘మందార మకరంద మాధుర్యమునదేలు మధుపంబు బోవునే మదనములకు’ అది పద్యంలో హరి చరణారవిందసక్తమగు మనము ఇతరంబుల నెలా చేరగలదని ప్రశ్నించినాడు.

శ్రీమన్నారాయణుని యనంతత్వాన్ని తెలుపుతూ వామనావతారఘట్టంలో వామన శరీరవృద్ధి పమయంబున మొదట రవిబింబము చక్రముగా, కొంతతడవకు శిరోరత్నముగా, కర్ణాలంకారముగా, కంఠాభరణ కంకణము గను, మువ్వగా క్రమక్రమముగా మారుచూ, చివరకు పాదపీఠమయినదని సహృదయాహ్లాదముగా వర్ణించినాడు (రవిబింబం).

అంతేకాక శ్రీకృష్ణుని బాల్యదశలో ఆతని మిత్రబృందము కృష్ణుడుమన్ను తిన్నాడని యశోద ఆతని నోరు తెరువుమని యడిగి అముఖాంతర్భాగంబున ‘అలతాంగి గనుంగొనె, బాలునిముఖమందు జలది, పర్వత, పన భూగోళ, శిథి, తరణి, శశి, దిక్పాలాదికరండ మైన బ్రహ్మాండంబున్’ మాత్రమే కనుంగొని మన్నుగానక సర్వజగత్తంతయును కాని ఇట్లు తలవించినది. ఈ బాలుని ముఖకములంబున నా మడుగు, గోవులు, యశోదయగు నేను గోవజనబృందము కనుంగొని అసలిదికలయా విజమా యనియాళ్ప ర్యపోయిన విధానాన్ని తెల్పిన” నామగడు నేను గోవులు అదిగా గల పద్యమున్నూ, ‘కలయో వైష్ణవమాయయో, అదిగాగల పద్యంలోనూ వ్రస్సుటవరచినవైన ఎంత రమ్యమో :

ఇంతటిలోనాగగ గోవర్ధన పర్వతమునెత్తిన పుట్టంబునను ఆపర్వతం శ్రీకృష్ణుని యంగు శివైవిలుస్తుందో లేదో యని శంకింప వలదని సమస్త ధరాతలంబును పైబడ్డ నాకరము చలించదని “బాబుందీతడు” యను పద్యమున తెల్పియాళ్పర్య వరచినాడు కదా ఆ వహజపండితుడు.

జ్ఞానబాహుళ్యము గల మానవులేకాక, స్వల్ప జ్ఞానులగు పశువులును శ్రీకృష్ణుని మురళీగానం వింటూ మమతన్ మోములు మీదికెత్తుకాని రోమంథంబు సాలించి హృత్క

మలాగంబున దృష్టి నిర్వి మురళీగానామృత శ్రేణి కర్ణములంతొక్కుచు మేతమాని గళితా సందాళ్యలై చిత్రితోవమలైన వన్నాడు.

మరియును గజేంద్రమోక్ష ఘట్టంలో గజేంద్రుని ద్వారా ‘ఏవ్యనిచేజినించు’ అదిగా గల ఉత్పలమాలలో సర్వాంతర్యామి యగు యాజగదీశ్వరుని శరణంబువేదెదనని చెప్పించినాడు.

వ్రహ్మాదుని హిరణ్యకశ్యపుడు వీవునమ్మే శ్రీమన్నారాయణుడేదిరా యనియడుగ ‘కలదంబోనిది కలందు భూమి’ యను పద్యం ద్వారా ఆ జగదీశ్వరుడుండు వ్రదేశములు కొన్ని తెల్పి, చివరకు సమస్త జగతులో వస్తువయమును తెల్పిన గ్రంథవిస్తరమగు నేమోయని ‘ఇందుగలదందులేడ’ను పద్యంబున వ్రస్సుటవరచినతీరు అనన్య సామాన్యముగదా! శ్రీమహావిష్ణువు భక్తి పరాధీనతను తెచ్చుతూ ‘గజేంద్రమోక్ష ఘట్టంలో నిరికిం జెప్పడు” అను పద్యముద్వారా విశదపరిచాడు.

అంతేకాక ‘అన్యధాశరణంనా నిత్యమేవ శరణంమమ’ యను సూక్తిని స్పష్టపరచిన విధంగానే గజేంద్రుడీవ్రయత్నము జేసినంత సేపును రక్షించ నొల్లక ‘లావాక్కింతయు లేదు ధైర్యము విఠలంబయ్యె ప్రాణంబులున్” అను వీవు తప్ప ఇతరము నాకురక్షణ లేదన్ననే కాపాడు నని వివరించాడు.

ఈ వ్రకారంబుగా పోతన నిర్మిత భాగవతంలోని భక్తిపాఠవాఠంబునుండి తీసిన ఇసుకరేణువులు మాత్రమే ఈ పద్యములు. అతనిభక్తి సాగరాన్ని మదింద మన మెంత వారము.

3. కవితా వాహికలు - ఒక పరిశీలన

— డా॥ చేరెడ్డి మస్తాన్ రెడ్డి M. A., Ph. D.

— శ్రీ పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి M. A., M. Phil.

జీవకోటి సర్వస్వంలో శ్రేష్ఠతము దైన మానవుడు తన మేధాబలంతో ఏర్పరచుకొన్న అనేక వ్యవస్థలలో సాహిత్యం ప్రముఖమైంది. మన తెలుగు సాహిత్య వృక్షం కావ్యం, పురాణం, ఇతిహాసం, ప్రబంధం, యక్షగానం, నాటకం, నవల, కథ, గేయం, వచనకవిత మొదలైన అనేక ప్రక్రియాలతో విస్తరించింది.

ప్రక్రియ ఏదైనప్పటికీ తన మనోభావాలను వెలిబుచ్చడానికి కవి కువయోగ వదు కున్న సాధనాలు - వాహికలు - ప్రధానంగా రెండు. పద్యం, గద్యం, ఇక వాగ్గేయకారులు పదాన్ని తమకు సాధనంగా వాడుకున్నారు.

ప్రతి జీవద్యస్తుపూ పరిణామశీలమైంది. ఈ సూత్రం సంఘానికి, దాని ప్రతిబింబమైన సాహిత్యానికి అన్వయిస్తుంది. ఈ కారణంగానే ఆధునిక కవులు పద్యాన్ని, గేయాన్ని, వచన కవితను తీసికొని శరవరం వరలుగా రచనలు చేశారు. సహృదయ పాఠకులకు ఈ వాహికలన్నీ స్వీకారయోగ్యమైనవే. అయినప్పటికీ దురదృష్టవశాత్తు పద్యాభిమానులైన కొందరు “ముదివిలులు విధవలంజెలు పదకవితలు,” ‘ద్వి పద కావ్యంబు ముదిలంజె దిద్దికంత’ అంటూ పదకవితను, పదానికి దగ్గరగావుండే ద్విపదను ద్వేషించారు. అదే విధంగా ఆధునికులు కొందరు పద్యం, గేయం, వచనకవిత - వీటిలో ఒకదానిపట్ల అభిమానాన్ని పెంచుకొని, మిగిలిన వాటిని ద్వేషిస్తున్నారు. ఇది వాంఛనీయం కాదు.

పద్యానికి తప్పనిసరియైన భండస్సు ‘సర్ప పరివృంగం’ లాంటిదని, భావ ప్రకటనకు

యతి గణ ప్రాసాది నియమాలు సంకెళ్ళు వేస్తాయని, ఇందువల్ల కవి తాను చెప్పదలచిన విషయాన్ని శక్తి మంతంగా చెప్పలేక పోతున్నాడని కొంతమంది భావిస్తున్నారు. కాని ‘అద్యతనాంధ్ర కవి ప్రపంచ నిర్మాత’లైన తిరువట వేంకటకవుల పద్యాలను చదివినప్పుడు పై అభిప్రాయం సంపూర్ణ సత్యం కాదని తెలుస్తుంది. వారి పద్యాలు సల్లెరుపై బండి లాగా సాగుతాయి.

పద్యాలలో సుదీర్ఘ సమాసాలు ఉంటాయని, అందువల్ల అర్థావగాహనలో ఇబ్బంది ఎదు రవుతుందని కొంద రంటారు. “అటజని కాంచె” “కాంచెన్ వైష్ణవుడు” లాంటి కొద్ది పద్యాలలో ఆ లక్షణముండే మాట వాస్తవమే గాని అది పద్యకవితలో సర్వత్రా గోచరించే లక్షణం కాదు.

పద్యం ప్రాచీన నాగరికతకు చిహ్నమని, అందులో, అధ్యుదయ భావాలను వెల్లడించడం అసాధ్యమని కొందరి ఉద్దేశం. కాని దేశభక్తి, సంఘసంస్కరణ కవిత్వాలలో పద్యం ప్రాముఖ్యం వహించిన విషయం అందరికీ తెలిసిందే. నైజాం నవాబు కబంధ హస్తాలనుంచి తెలంగాణ బయట పడడానికి కవితాశరది దాశరథి అందించిన జనజాగృతి, జాషువగారి అస్పృశ్యతా వివరణ, సంఘ సంస్కరణ ప్రయత్నాలు, విశ్వనాథ, తుమ్మల వ్రథృతుల ఆంధ్రాభిమాన ప్రరోచన, పద్యంలోనే సాగాయి. ఆధునిక వైజ్ఞానిక విజయాలను గురించి కూడా మన కవులు అనేకులు పద్యరచనలు చేశారు.

ఈవిధంగానే పద్యాభిమానులైన పాఠకులు గేయాలంటే కట్టుబాటులేని లల్లాయి వదా

లని, వచనకవితకు అవలు కవితే కాదని, చంకోబడం కావించానికి కవిత్వార్హత లేదని, వీటిలో సాంధిత్య ప్రదర్శన కనుక అవకాశం ఉండకని విరహిస్తూ ఉంటారు. ఇది కూడా పై అభిప్రాయం లాగునే అవిభావ రచనలకు మైనదే కాని అక్షర సత్యం కాదు.

గురజాడ, విభవరాజు, దేవులపల్లి, సుధూరి, దాశరథి, నారాయణరెడ్డి మొదలైన మారు రసవత్తరమైన గేయాలను రచించారు. శ్రీశ్రీ, తిలక్, కుందుర్తి మొదలైన వారు భావ సరివదలో పద్యాల కెంత మాత్రం తీసిపోని వచనకవితలను వెలియించారు. “మిమీ కవితా” రచయితలు “అల్పాక్షరము లతో అనల్పార్థరచన”కు లక్ష్యభూతాలైన మిమీ కవితలను రచించి తాము చెప్పదలచుకున్న విషయాన్ని సూటిగాను శక్తి మంతంగాను చెప్పే ప్రయత్నంలో కృత కృత్యులయ్యారు.

కవితా వాహిక ఏదైనప్పటికీ విషయం మాత్రం అస్పష్టత, సంక్లిష్టత, అన్వయకాఠిన్యం, సందిగ్ధత లేకుండా సత్య శివ సుందరమై పరిధవిల్లారి. అప్పుడే అది ఉత్తమ కవిత్వమనిపించు కొంటుంది. కవులు కూడా ఇటువంటి వైరాలను పెంచుకోకుండా ‘కవి తైక కుటుంబకం’ అన్నట్లుగా కలిపి మెరిసి ఉంటూ ప్రయోజనవాత్మకమైన రచనలు చేయాలి. అప్పుడే వారు ఉత్తమ కవులనిపించుకుంటారు.

‘దృష్టం కి మపి లోకేఽస్మిన్ న నిహ్ శమ ననిర్గుణమ్’. ఈ ప్రపంచంలో కేవలం నదులు సువన్న మైనది కానీ కేవలం దోష భూయిష్టమైనది గానీ ఏదీ లేదు. కనుక విమర్శకులు పద్యం, గేయం మొదలైన భాషా విషయాలే సర్వస్వ మనుకోకుండా రచయిత సమాజానికి ఇచ్చిన ఉత్తమ సందేశాన్ని స్వీకరించి, ప్రచారం చేసి మానవత్వాన్ని ప్రదీప్తం చేయాలి దేశ శ్రేయ ఖ్యాదానికి మూలసంధంగా అతడిని రూపొందించాలి.

— “విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్”

4. “దువ్వూరి కాళిదాసుల పుష్పబాణ విలాసములు” (ఒక పరిశీలన)

— డా॥ ముప్పాళ్ళ వేంకట శివప్రసాదరావు M. A., Ph. D.

వామనుడు కావ్యములను నిబద్ధములు, అనిబద్ధములు అని రెండువిధములుగా విభజించెను. మహాకావ్య, ఖండకావ్యములు నిబద్ధములు. ముక్తక, యుగ్మక, సందానిక తాదులు అనిబద్ధములు.

క్రియాసమాప్తి కొరకు వేరొకపద్యముపై ఆధారపడవండ, రసభావస్ఫూర్తిని కలిగించగల ఏక పద్యమును ముక్తకము అందురు. దీనినే ధ్వన్యాలోకలోచనములో అభినవగుప్తపాదులు ‘ముక్తక మనేయిన నాలింగితమ్, తస్యసంజ్ఞాయాం కన్! - పూర్వాపర నిరపేక్షేణాపి యేన రసచర్వణ క్రియతే తదేవ ముక్తకమ్’¹ అని వివరించిరి.

‘కోశః శ్లోక సమూహస్తుస్యాత అన్యోన్యన్యనపేక్షకః’² అని సాహిత్య దర్పణ కారునిచే కోశలక్షణము చెప్పబడినది. అన్యోన్యనపేక్షలేని శ్లోక సమూహము కోశమని అర్థము. అనగా ముక్తకముల యొక్క సమూహమే కోశమని తేలుచున్నది. దీనినే వివరించుచు పుష్పబాణ విలాస సంపాదకులైన శ్రీ సత్కారి ముఖోపాధ్యాయుడు ‘అర్థతః ఆసంహితార్థానామ్ ఏకకతే, అనేకకవీనాం వా వాక్యానాం కావ్యాత్మనాం నిబంధః కోశః’³ అనిచెప్పి వివరించియుండెను. 1) ఒకేకవియొక్క అన్యోన్యనిరపేక్షములైన శ్లోకములయొక్క నిబంధముగాని, లేదా 2) అనేకకవిలయొక్క అన్యోన్యనిరపేక్షములైన శ్లోకములయొక్క నిబంధముగాని కోశమని అర్థము తేలుచున్నది.

ఇందు మొదటి విభాగముక్రింద అమరుక శతకము, పుష్పబాణ విలాసము

మున్నగు రచనలను, రెండవ విభాగముక్రింద ‘గాధాసప్తకతి’ మున్నగు రచనలను పరిగణింపవచ్చును.

‘గాధాసప్తకతి’ మొ॥ వానిలో శృంగార రసప్రాధాన్యము కొట్టవచ్చినట్లు గానుపించుచున్నది. ఒకనొక సమయములో శృంగారరసప్రకటన సామర్థ్యముగల గుకవుల ముక్తకములు కవిత్యమునకు నికషోపలములుగా పరిగణించుటచే కాబోలు ధ్వన్యాలోకము, కావ్యప్రకాశము మొ॥శాస్త్రగ్రంథములలో ముక్తకముల ఉద్ధరణము ఎక్కువగా గానుపించును.

ప్రస్తుత ‘పుష్పబాణవిలాసము’ శృంగార రసాత్మకమైన గ్రంథమన్నది దీని నామమే చెప్పక చెప్పుచున్నది. ఇది సంస్కృతములో కాళిదాస విరచితముగా ప్రసిద్ధిపొందియున్నను, ఇతివృత్త తత్త్వవిదులు మాత్రము కాళిదాససులభ ప్రౌఢి ఇందు గానుపించక పోవుటచే అంగీకరించుటలేదు.

శ్రీ మల్లాది నూర్యనారాయణకాశ్రి, గారు తమసంస్కృత వాఙ్మయచరిత్రలో ‘ఋతు సహారము, శ్రుతబోధ శృంగార తిలకము, శృంగారసాష్టకము, సేతుబంధము, జ్యోతిర్విదాభరణము, కర్పూరమంజరి, క్యామలాదండకము, పుష్పబాణవిలాసము, కాళిదాస ప్రహసనము, ప్రహ్లాదచరిత్ర, కుంతేవ్యర నౌత్యము, రాక్షసకావ్యము, నవరత్న మాల మొదలగు ననేకకృతులు కాళిదాసు పేర గనబచ్చునుగాని, యిందొకటియు నిజముగా రఘువంశాది కర్తరి

కాదు.’⁴ అని చెప్పి పుష్పబాణవిలాస కర్త కాళిదాసు కాదని తిరస్కరించి నారు. వారే మరొకచోట.

‘కాళిదాసున కంటగట్టిన పుష్పబాణ విలాసమును శృంగారకావ్య మొకటి యున్నది. లోకములో వ్యాప్తిచెంది యున్న ‘కాలే దృష్టిపథం గతేనయ నయో’ రిత్యాదిశ్లోకమిండలిదే ... ఇది కాళిదాస నిర్మితము గావన్ననుమృదు మధురైశ్చలీ నలరు సరసకావ్యమన వచ్చును.’⁵ అని పుష్పబాణ విలాస వైశిష్ట్యమును గూడ చెప్పియున్నారు.

కాని మనము కాళిదాస కృతిత్వ సంభావనను అన్నివిధముల తిరస్కరించుట యనునది ఆలోచింపవలసిన విషయము. ఇది ఆ మహాకవి యొక్క ప్రథమ వయస్సులో రచించిన కృతియైయుండవచ్చు నేమో పరిశీలింపవలసియున్నది. అపనిని కావ్య తత్త్వవిదులు చేయుదురుగాక! ప్రస్తుతమునకు చే ఖమ్మ సంస్కృత సీరీస్ ఆఫీసు, వారణాసి వాయమాత్రము తాము వెలువరించిన పుష్పబాణవిలాసము’ను ‘మహాకవి శ్రీ కాళిదాస విరచితం పుష్పబాణవిలాసమ్.’⁶ అనియే పేర్కొనియున్నారు.

* అధ్యయనాచికలు *

- 1) కాళిదాసు, ‘పుష్పబాణ విలాసమ్’ (వారణాసి : ఖమ్మ సంస్కృత సీరీస్ ఆఫీసు, 1969). సంపాదకీయమ్, పుట 3.
- 2) Ibid, పుట 3.
- 3) Ibid, పుట 3.
- 4) మల్లాది నూర్యనారాయణకాశ్రి, సంస్కృత వాఙ్మయచరిత్ర, ద్వితీయ సంపుటము (హైదరాబాదు: ఆంధ్ర సాంస్కృత పరిషత్తు, 1982), పుట 274.
- 5) Ibid, పుట 337.
- 6) పుష్పబాణవిలాసమ్, పై. ఉ. పుట 1.

మొత్తము మీద ఇరువది ఆరుశ్లోకములు గలిగియున్న ఈ కావ్యము ప్రసాదగుణభూయిష్టమై వసంతలిలక, కాన్యూల విక్రీడితాది ఛందస్సులలో నిబద్ధింపబడినది. ఈ కావ్యములో శబ్దాలంకారాపేక్ష చేత స్వభావోక్తి, వ్యాజస్తుతి, మాన్యగుణాన్ని అర్థాలంకారములకు మాత్రమే ప్రాధాన్యము గలదు.

మృదుమధురశైలిలో నొప్పు ఈ సరస కావ్యము దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారి దృష్టి నాకర్షించినది. వీరుకూడ అదే మృదుమధుర శైలిలో మూలమునకు వీసమెత్తుకూడ తీసి పోకుండునట్లు యథాతథముగ 'పుష్ప బాణవిలాసము' అను పేరుతోనే అనువదించినారు. సంస్కృతమున ఇరువది యారు శ్లోకములతోనున్న ఈ కావ్యము తెలుగున ఇరువదినాలుగు పద్యములతో అవతరించినది. సంస్కృత కావ్యమందలి రెండుశ్లోకములను అసలు అనువదించినే లేదు. అన్ని శ్లోకములను అనువదించిన కవి ఈ రెండుశ్లోకములను బుద్ధిపూర్వకముగా విడిచెననుటకు ఆధారములు కానరాకున్నవి.

మనము ఒక్కసారి దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు తమప్రథమ కవిత్వమునకు ప్రాసానికొనిన విన్నపమును పరిశీలించినచో ఆ రెండు శ్లోకముల అనువాద విషయము కొంతబయల్పడ గలదు.

1915లో దువ్వూరి వారియందు కవిత్వ ముంజరించినది. 1916 నుండి 1917 వరకు వారి కవితాభ్యాసకాలము. ఆ కాలము లోనే రసికజనానందము, స్వప్నాశ్లేషము, అపాల్యానురాగము, కృష్ణుని రాయబారము అనుప్రబంధములను రచించిరి. ఋతుసంహారము, పుష్పబాణవిలాసములను ఆంధ్రీకరించిరి. కాని ఈ కావ్యములు వ్రాత నెరవడి కదురుటకు వ్రాయబడు కావీపుస్తకములకలె నున్నవనియు,

ప్రకటనార్హములు కావనియు తలచి మూటగట్టి మూలబెట్టిరి. 1927 నవంబరు నెలలో వీరిన పెనుకుపాను గారికి కిటికీ తలుపులువగిలి పుస్తకముల వీరువారిలోనికి నీరుప్రవేశించి పుస్తకములు నానిపోయినవి. వ్రాతప్రతుల తస్మత్తుమాకూడ నాని పోయినది. వస్తువునశించిన వెనుకదానిపై ప్రీతిహెచ్చుట సహజముగదా! పిమ్మట భగ్నవశిష్టములైన ఈ కావ్యములను, ఖండకావ్యములను గుర్తింపగలిగినంత మేరకు ఎత్తివ్రాసి 'ప్రథమకవిత్వము'ను పేర ఖండకావ్య సంపుటమున చేర్చిరి.⁷

దీనినిబట్టి దువ్వూరి వారు పుష్పబాణ విలాసమందలి అన్నిశ్లోకములను అనువదించియుండిరనియు, పెనుకుపాను తాకిడికి గురియైన సందర్భమున ఆరెండుశ్లోకముల అనువాద పద్యములు నశించిపోయి యుండుననియు తలచుట అసంగతము కాదేమో!

దువ్వూరివారికి తమ ప్రథమకవిత్వ రచనాకాలమునకే కవిత్వవిషయములో కొన్ని నిర్దిష్టమైన అభిప్రాయములుగలవు.

'రసికులు మెచ్చుకోవలె, విరాజిత
కుండలగండ సాలి సాం
పాసగవలెన్; మరందరస మూటలు
గట్టవలెన్, మిటూరి మే
ల్పసిమి కలంద గుబ్బలను బయ్యెడ జారిన
బొల్పు క్రొంబసల్
పాసగవలెం గడింది యటు పాలెసగన్
రచియింతుకే కృతిన్'⁸

ఈపెరిక్షణముల కనుగుణముగానే తమప్రథమ రచనలో నొకటియగు

'పుష్పబాణవిలాసమును అనువదించినారు. వారి అనువాదములో కనుపించని రెండుశ్లోకములను పరామర్శించుట ఆవశ్యకము.

'సత్యం తద్యదనో చ ధామమ
మహాన్ రాగ స్వదీయాదితి
త్వం ప్రాప్తోఽసి విభాతవీక సదనం
ద్రవ్యకామాయతః
రాగం కించ భిభర్షి నాథ! హృదయే
కాశ్మీర పత్రోదితమ్
నేత్రేజాగరజం లలాటఫలకే
లాక్షరసాపాదితమ్'⁹

రేయి వేరొక తెవద్ద గడపి ఉదయము ననే సంభోగ చిహ్నములతో వచ్చిన కాంతుని జూచి ఒకానొక నాయిక స్తుతి వ్యాజముతో మర్మోద్ఘాటనముచేయుచు పలికిన పలుకులు వర్ణింపబడినవి. నాయం దనురాగము మాటలలో మాత్రమే. వేరొక తె యందనురాగము గలవాడవని సంభోగ చిహ్నములే స్పష్టముచేయుచున్నవని మర్మార్థము. ఇందునాయిక ఖండిత.

'ఎతస్మిన్ సహసా వసంతసమయే
ప్రాణేశ! దేకాంతరం
గంతుం త్వం యత సే తిథాపి
న భయం తాపాత్ప్రవద్యోధునా
యస్మాత్కైరవ సార సారభిముషా
సాకం సరోవాయునా
చాంద్రీ దిక్షు విజృమ్భతే రజనిషు
స్వచ్ఛమయూఖచ్ఛటా'¹⁰

ఒకానొక నాయిక వసంతసమయములో విదేశములకు వెళ్ళుటకు ప్రయత్నించు

7) దువ్వూరి రామిరెడ్డి, 'క వి శ్లో కి ల గ్రంథావళి-2 (చెన్నపురి: వావిళ్ళ రామస్వామి కాన్యూలు అండ్ సన్స్, 1935), పుటలు 239, 240.

8) Ibid, పుట 242.

9) పుష్పబాణ విలాసమ్, పై, ఉ, పుట 21.

10) Ibid పుట 23.

చున్న కాంతునితో తత్ప్రవాసము హృదయములో ఇష్టము లేకపోయినను అంగీకరించినట్లుగా పైకిపల్కిన పల్కులుపైవి. మలయానిల చంద్ర తాపాదులచేత వివర్ధమానమైన తాపము ప్రాణహరణకారి యగుటచేత అకుదిసాః యని నేను భయపడుట లేదు అని గూడాభిప్రాయము. ఇందునాయిత ప్రోషితభర్తృక.

ఈ పై నుదహరించిన రెండుశ్లోకములు దప్పమిగిలిన శ్లోకముల నన్నింటిని దువ్వారి యధాతథముగ నే అనువదించిరి. పుష్పబాణవిలాసకర్త శృంగారరసైక నిధానమైన కావ్యమును వ్రాయుదలచి మొదటిశ్లోకమును మంగళాచరణ రూపముగా వ్రాసెను.

‘క్రిమద్దోపవధూ స్వయంగ్రహ
పరిష్వంగేషు తుంగస్తన
వ్యామర్దాద్గలతోఽపి చందన
రజస్కంగే వహన్ సారభమ్
కశ్చిత్ జాగర జాత రాగనయన
ద్వంద్వః ప్రభాతే క్రియం
బిభ్రాత్కామపి వేణువాదరసికో
జాగ్రాగ్రణీః పాతువః’¹¹

ఇది క్రితో ప్రారంభింపబడినది. మరి దువ్వారివారు ‘క్రి’ తో ప్రారంభించుట అనుసంప్రదాయమును పాటించలేదు. శ్లోకమును యధాతథముగా ననువదించిరి.

‘అనువుగ గోపకాంతలు స్వయమ్ముగ
గౌగిలి గబ్బిగుబ్బి పో
టున కొక యింత చందనము డుల్లియు
సారభ మొల్కు కాయమొ
ప్పనికి నను ప్తిమైగనుల బాటల మార
బ్రభాత వేళ హో
భను వహియించి మించు విటవర్కుడు
మిమ్ము నిశమ్ము బ్రోవుతిన్’¹²

ఇకను తోకములో అత్యధిక వ్యాప్తిని పొంది ప్రచారములోనున్న శ్లోక మొకటి

గలదు. ఇది ఇంచుమించు సంస్కృత భాషాపరిచయమున్న అందరికి పరిచయములో నున్నదే.

‘కాంతే దృష్టి పథం గతే నయనయో
రాసీ ద్వితీయాసో మహాన్
ప్రాప్తే నిర్జన మాలయం పులికెతా జాతా
తనుః సుభ్రువః
వక్షోజ గ్రహణోత్సుకే సమభవ
త్సర్వాజ్ఞ కమ్పదయః
కంతాల్లిజ్జన తత్పరే విగలితా నీవీ
దృఢాపి స్వయమ్’¹³

పరస్పరాలోకములచే ప్రాపించిన అనురాగము గలట్టివారును, సుయోగా భావము వలన ఉత్కింఠ గలట్టివారును, దైవవశమున ఏకాంతమున ఒకచోట గలసినట్టివారును అగు కాముకుల చేష్ట అను కవి సహజముగా వర్ణించినారు. దీనిని దువ్వారివారు.

‘కన్నులు గొప్పవాయ్ బ్రయకాంతుడు
దృష్టి పథమ్మ నొంద, నా
కన్నియ మేననొత్తే బులకల్ విజనాలయ
మందు గాలిడం
బ్రన్నని చన్ను గుత్తులను బట్టు నెడం
దనువల్లి కంపిలెన్
గ్రన్నన నూడే దానయ్యి కంఠము
గౌగిలు వేళ నీవియున్’¹⁴

అని రమణీయముగా అనువదించినారు.

‘దృష్టం బిచ్ఛుధి యాధరాగ్ర మరుణం
పర్యాకులో ధావనా
ద్దమ్మిల్లి స్త్రీలకం శ్రమామ్బా గలితం
భిన్నాతనుః కణ్ఠకైః
ఆః కర్ణజ్వర కారికజ్జ్వర రుణత్కారం
క రౌఢాస్వతీ
కిం భ్రామ్యస్యట వీరుకాయ వసుమాన్యే
షా ననాందాగ్రహీత్’¹⁵

ఇందు వనమానందు పూలు కోసికొనుటకై వచ్చి జారునితో రమించిన సఖితన తప్పును బహిర్గతము కానియగుండుటకు తన సఖితో హేత్వంతరమును జెప్పుచున్నది. ఇది దువ్వారివారి చేతిలో. ‘కీరమా బింబమంచ గౌతీకన్ బెదవిం; బరుగత్త వీడె నీ బారపు గొప్పు, హామ శ్రమవారి కణంబుల దోగె; గంటకాం కూరము మేనగాటు లిడె; గోమలి. కంకణ మార్భటింపగన్ బారెడ వేల చిల్కకయి బ్రాంతి, ననందయ బూలుగో నెడిన్’¹⁶

గా అవతరించినది. శ్లోకములో చెనుట చేరి తిలకము నప్తమైనట్లు చెప్పబడినది. కాని ఈ పద్యమున రెడ్డిగారు తిలకము మాట ఎత్తకయే మోము శ్రమవారి కణములతో దోగాడినట్లు జెప్పినారు. ‘సానై మావరులోచనే విగలతి న్యస్తం కలాకాంజనం తీవ్రం నిఃశ్వసితం నివర్తయ నవాస్తాభ్యన్తి కంఠస్రజః తల్పేమాయిర కోమలాంగీ! తనుతాం హంతాంక రాగోక్తుతే నాతీతో దయితోపయాన సమయో మాస్మాన్యథా మాన్యథాః’¹⁷

- 11) Ibid, పుట 1
- 12) కవికోకిల గ్రంథావళి 2, పై. ఉ., పుట 262.
- 13) పుష్పబాణ విలాసమ్, పై. ఉ., పుట 3.
- 14) కవికోకిల గ్రంథావళి-2, పై. ఉ., పుట 262.
- 15) పుష్పబాణవిలాసమ్ పై. ఉ., పుట 5, 6.
- 16) కవికోకిల గ్రంథావళి-2, పై. ఉ., పుట 263.
- 17) పుష్పబాణ విలాసమ్, పై ఉ, పుట 13.

కాశ్య తళమున భర్త వచ్చుటలో
కాలాత్మికమగును జరుగగా దుర్వార
సంకాప వ్యాధులయొ మండనవలెయు
తన కాంక్షను లాలించుచు ఒకానొక
చతురయైన సఖి పల్కిన పల్కులు పైవి.
ఇచ్చట నాయక ప్రాధ. మొదట వాసవ
సజ్జయై పిమ్మట విరహోత్కంఠిత
యైనది. దీనిని రెడ్డిగారు.

‘కన్నుల నీరు పెట్టకుమా; కజ్జల రేఖ
కరంగి పోయెడుం
గ్రొన్నన కంఠమాల రుచి గుండగ
మార్చెద వేల కోమలీ
మిన్నక పొర్లకే పడుకమీద సుగంధపు
బూత చిట్లు నీ
వెన్నకు వేయరీతి గ్రమియింపదు గాంతుడు
వచ్చు వేళయొక’ 18

అని అనువదించినారు. ఇందు సం
స్కృత శ్లోకములోనున్న కలాక మనునది
విడువబడినది.

‘జిహ్మత్యానన మిందు కాంతి రధరం
బిమ్మప్రభాచుమ్బుతి
స్వస్తుం వాంఛతి చారు పద్మ ముఖి
చ్చాయా విశేషః స్తనా
త్మ్యైః కోకనదస్య ఖేలతి కరానామమ్బ్య
కిం చాడరా

దేతస్యాః సదృశః కరోతి పదయోః
సేవాం ప్రవాళద్యుతిః’ 19

ఇది ఒకానొక సర్వాంగ సుందరియైన
స్త్రీని జూచి కోరిక గలిగిన వాడైన ఒకా
నొక కాముకుడు తన మిత్రునితో ఆమెను
వర్ణించి చెప్పు సందర్భములోనిది. ఇందు
సాయికపరికీయ మరియు ముగ్ధయై
తయిండ నోపును. ఇది దువ్వూరి వారి
చేతిలో తెలుగుదనమును సంతరించు
కొనినది.

‘మద్దిడు బింబమోష్ఠమును, మూక్కును
నాస్యము కీతలాంకుడున్

దద్దయు బద్ధకోశములు చాక వరించు
నురోజ భారమున్
మాద్దులు గుల్కు చెంగులువ పూసెరి
యాడు గ రావలంబియై
వత్తన సేవచేయును బ్రవాళదుచుల్
పద పద్మకోభకున్’ 20

ఇంకను ఒకానొక కాముకుడు ఒకా
నొక కాముకి యొక్క చేష్టలను చూచి
తన మిత్రునితో చెప్పు సందర్భమున
ప్రౌఢనాయకను వర్ణించిన విధము, ఒకా
నొక కాముకుడు తాని కుంజములో
పూలుగోయుచు కామినిని జూచి ఇది
స్వైరవిహారస్థానమని పెర్మ గర్భముగా
పల్కిన విధము, రతి మందిరము నుండి
స్థమించుచున్న విలాసవతిని చూపించి
ఒకానొక కాముకుడు పల్కిన విధము,
నాముఖని తీసికొని వచ్చుటకై వెళ్ళిన
దూతి ఆతనితో వివరించి తిరిగి రాగా
దుఃఖితురాలైన నాయకదూతితో వ్యంగ్య
గర్భితముగా పలికిన విధము, వసంత సమ
యములో శీతవిరహతాపమును సహింప
లేక మరణోద్యుక్తురాలైన ప్రియతమ
సాయిక మజూచి ఆమెసఖి తొరడించుచు
పల్కిన విధము మాన్నగు అనేక విషయ
సంబంధములైన వర్ణనలు పుష్పభాగ
విలాసములో గలవు.

ఈ పుష్పభాగ విలాసానువాదము
దువ్వూరి వారి ప్రథమ రచనలలో ఒక
తైనను ఏ మాత్రము నీరసస్పర్శ కనిపిం
చదు. చదువుచున్నంత సేపు ఇది ఒక
స్వతంత్రకావ్య మనిపించును.

18) కవికోకిల గ్రంథావళి. 2, పై. ఉ,
పుట 264.

19) పుష్పభాగ విలాసమ్, పై. ఉ,
పుట 15.

20) కవి కోకిల గ్రంథావళి. 2, పై. ఉ,
పుట 265.

...—...

కొట్లాట

— శ్రీ పి. మోహన్

ఆ కొట్లాటలో

శాంతి వచనాలు దగ్గమైనాయి :
నమైక్యాంబరాలు వల్చబడ్డాయి :
విశ్వమానవత దొంగిలించ బడింది :
అహింసా శరీరం వ్రయ్యలై ముక్కలైంది :
ఋషుల శాంతి మంత్రం నశించింది :
వీధుల్ని ‘కర్పూ’ మ్రుంగింది :
కవి కథిత సత్యం

అమాయకపు యింద్లతోపాటు బూడిదై యిది :
జనాభి విరిగిన అంగంగాల్లో
సాధువుల ధార్మిక పవిత్రత బిక్కు బిక్కు
మందోంది :

పుస్తకాల పుటల్లో జ్ఞానదేవత బందీఅయింది!
తడిలరిన పెదవుల చిరంజీవులకోసం
పాల డబ్బా పరిత్యక్తలా పలవరిస్తోంది
మూత బడిన మందులకొట్లో

కన్ను మూవినవాని అసువులు బంగీ
అయ్యాయి :
అన్నీ కోల్పోయిన వితంతువు పొయ్యిలో
అగ్ని మావకడలాలు ఆర్చిన అగ్ని శేషాలు
భగ గభ మండుతున్నాయి :

ఉత్తమ సాహిత్యంకోసం

స మా లో చ న

చ ద వ ణ డి !

చ ది వి ణ చ ణ డి !!

ప్రాచీన సాహిత్యమృతం :

6. పింగళి సూరన కళాపూర్ణోదయం - ఒక ప్రస్తావన

— డాక్టర్ మిరియాల రామకృష్ణ

పింగళి సూరన కవిత్వం కళాపూర్ణోదయంలో కేవలం ఆలోచనామృతంగా సాగిపోయింది. ఆయన కలానికి అక్షర రమ్యత కన్నా నుడికారపు సొంపు ఇష్టం. పస గల తెలుగు పలుకులకూ సుంద ర్భాషితాలైన సమాసాలకూ ఇతని రచన ఒక గనిలాంటిది.

సూరనది ప్రబంధమే అయినా, నాట కీయ కైలిని అతడారాధించాడు. ఈ విషయంలో ఆయన తిక్కనగారి శిష్యుడు.

కళాపూర్ణోదయంలోని కథ ఒక స్వతంత్ర కల్పన. సూరన ప్రతిభనూ, వ్యుత్పత్తిని, అభ్యాసాన్ని నిరూపించే అద్భుత కావ్యం కళాపూర్ణోదయం.

పూర్వకవులైన తిక్కన, పెద్దన మొదలైన వారిలో లేని ఒక అపూర్వగుణం పింగళి సూరనలో ఉంది. అదే అపూర్వ కథా నిర్మాణ కాళం. కల్పనాకథలు కృత్రిమరత్నాలని రామరాజధూషణుడు ఎగతాళి చేశాడు; కానీ ఆ ఎగతాళిని తిప్పికొట్టడా సూరన్న? అనిపిస్తుంది. కల్పనాకథలను కూడా రత్నాలుగా చేయవచ్చునని నిరూపించాడనవచ్చు. ఆ అపూర్వరత్నమే కళాపూర్ణోదయం!

వెన్నెలక చలువ ఉంది; సువాసన లేదు! కర్పూరానికి చలువా సువాసనా ఉన్నాయి; కాని కోమలత్వం లేదు. మలయ పవనానికి చలువా సువాసనా కోమలత్వమూ కూడా ఉన్నాయి; కానీ మౌఢ్యం లేదు; మంచి కవిత్వానికి చలువా సువాసనా కోమలత్వం, మౌఢ్య

ర్యం అనే నాలుగు గుణాలుంటాయి అంటూ పింగళి సూరన తన అభిప్రాయాన్ని చమత్కారంగా చెప్పి, అటు వంటి మంచి కవిత్వాన్నే కళాపూర్ణోదయంలో అందించాడు.

మత్యాలను గుచ్చినట్లు కవి శబ్దాలను కూర్చాలనీ, వాచ్యం, లక్ష్యం, వ్యంగ్యం అనే అర్థాల భేదాలను కవి గమనించాలనీ, ఆయా రసభావాలకు తగిన రీతులను కవి ఎన్నుకోవాలనీ శబ్దాలంకారాలనూ అర్థాలంకారాలనూ కవి అదరించాలనీ పింగళిసూరన వివరించాడు. దీన్నిబట్టి సూరన అలంకార కాస్త్రాలను ఘట్టంగా చదువుకుని, సాహిత్య శిల్పంలో ఆరితేరిన వాడని అర్థమవుతుంది.

శ్రవ్యకావ్య మర్యాదలేకాక దృశ్య కావ్య మర్యాదలనుకూడా సూరన బాగా గమనించాడు. అందువల్ల ఇతని కావ్యాలు రూపకాలవలెనే గబగబా నడుస్తాయి.

యోగకాస్త్రంలోనూ ఇతనికి ప్రవేశం ఉంది కనుకనే కళాపూర్ణోదయంలో మధురలాలసచేత యోగవిద్యా రహస్యా లను చెప్పించాడు. వివిధవిద్యల పరిచయమే గాక గొప్పలోకజ్ఞత కూడా సూరన కవిత్వంలో కనిపిస్తుంది.

ద్వ్యర్థికావ్యమైన రాఘవ పాండ వీయము, ప్రఖ్యాత కథావస్తువుతో కూడిన ప్రభావశీత్రద్యుమ్నమూ సూరనకు ప్రాచీన కవితా సంప్రదాయంలో స్థానం కల్పించగా 'కళాపూర్ణోదయం' అతణ్ణి నవ్యకవిగా ప్రతిష్ఠించింది. ఆ

నవ్యత వల్లనే సూరన విశిష్టత భాసిం చింది.

సూరన కీర్తి కాలవాలం అతని కళా పూర్ణోదయమే! అది సూరనకళలకు పూర్ణోదయమే! స్వతంత్ర కల్పనలను బట్టి, ఉత్తమరచనా విధానాన్ని బట్టి, కళా పూర్ణోదయాన్ని ప్రపంచ సాహిత్య రత్నాలలోనే ఒకటిగా చేర్చవచ్చు.

కళాపూర్ణోదయంలో ప్రబంధాల అక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి. శృంగారం మృదయస్థానంలో ఉంది. మరి ఇతర ప్రబంధాల కన్నా దీనిలోని విశేషమేమిటంటే 'అపూర్వకథా సంవిఖానమే'.

ఆ కథ ఎంతో పెద్దదైనా చక్కగా అల్లుకు పోయిన తీగపందిరిలా ఉంటుంది. లోలోపలి పొరలెక్కువ ఈ కథలో.

ద్వారకలో కలభాషిణి యను వార వనిత వర్ణనతో మొదలయింది. కళా పూర్ణోదయం. ఊయాలూగుతున్న కలభాషిణిని చూచి, నారద, మణికంధరులు ఆమె సౌందర్యాన్ని కేసోశృత్రకంసిస్తారు. ఆ మాటలను విమానంలోపోతున్న రంభా నలకూబరులు వింటారు. రంభకు కలిగిన అనూయయే కథాగమనానికి మూలమవుతుంది. కలభాషిణి నలకూబరుణ్ణి చూచి, రంభపై అనూయపడుతుంది. నారదుడు వీరందరిని కలహ జగత్తులోకి ప్రవేశింప కేస్తాడు. కలభాషిణి మనసు నలకూబరునిపై వాలి నది. కలభాషిణిని నారదుడు శిష్యురాలుగా స్వీకరించాడు.

కలభాషిణి యింటికొక మాయా కిద్దుకు మణిస్తంభుడు వచ్చి, మృగేంద్ర వాహన ఆలయానికి తీసుకువెళ్ళి బలి యాయడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. సుముఖా సత్తి ఆమెను రక్షిస్తుంది. మృగేంద్ర వాహన కలభాషిణిని, కరుణిస్తుంది.

కలభాషిణి, మాయా నలకూబరుడు కనిపిస్తాడు. కలభాషిణి మాయారంభగా వేషం ధరించి నలకూబరుణ్ణి పొందుతుంది. ఇంతలో అసలురంభ అక్కడికి రాగా సవతుల పోరు ఆరంభమవుతుంది.

రంభా నలకూబరులు మాయారంభకు విడివిడిపెట్టి పోతుండగా మాయానలకూబరుడు కలుస్తాడు. నలకూబరు లిద్దరికీ వివాదం వస్తుంది.

కథ ఇంత రసవత్తరంగా ముతచబడింది మూరనచేతి. మాయా రంభా నలకూబరు లిద్దరునూ కలభాషిణి మణికంధముఖంగా కుర్చిపడతారు. వీరిద్దరూ ఏనాటినుంచో ప్రేమించుకుని, మాయాయాపాతలో కలుసుకోగలుగుతారు. ఈ కథను బట్టి స్త్రీ పురుషుల ప్రణయభావాలలోని నూత్నరహస్యం తెలుస్తుంది. తాము ప్రేమించినవారు ఒక విశేష తూపంతో ఉండాలని కోరుకుంటాను స్త్రీ పురుషులు.

కళాపూర్ణోదయంలోని రమణీయమైన కథల్లో సుగాత్రీ కాలీనుల వృత్తాంతం ఒకటి. కాశ్మీర దేశంలో కారదాపీఠానికి చెందిన ఒక పురోహితుని మారుడు సుగాత్రీ. ఆమె భర్త కాలీనుడు ఇల్లటపుటల్లుడు. ప్రథమ రాత్రి సుగాత్రీ సర్వాభరణ భూషితయైరాగా, అతడామెను తిరస్కరిస్తాడు. కొన్ని రోజుల తర్వాత మగని వశపరచుకోడానికి సుగాత్రీ ఎన్నో పరిచర్యలు చేస్తుంది. కానీ అతడు వశపడలేదు.

అత్తగారు కాలీనుణ్ణి అసహ్యించుకుని, తోటపనికి నియోగించింది. ఆ తోటలో అతడు పనిచేస్తూండగా ఒక రోజున గాలివాన వస్తుంది. ఆ గాలివానలో తన మగాడేమయిపోతాడో అని సుగాత్రీ తోటలోనికి తొందర తొండ

7. వేమన కబీరుల బావసామ్యాలు

—శ్రీ ఎస్.వి. రామవేంద్రరావు, ఎం.ఎ., ఎం.ఫిల్, వి.యూ.డి.,

(గత సంచిక తరువాయి)

త్మిక భావ దృష్టికే ఇది అవగతం అవుతుంది. ఇది సనాతన ప్రక్రియ. 'చింతవాడే త్రంతలాని అద్వైతవాదం భావనాడే త్రంతలా ప్రవేశించి రహస్య వాదం అవుతుంది.' జీవాత్మకు పరమాత్మకు గల సంబంధాన్ని ప్రేమసీ ప్రియుల ప్రేమలీలలుగా సంకేతించి, సంభావించి ఈ రహస్యవాద కవిత్వాన్ని విరచించారు.

'దివ్యము, ఆరాకికమైన శక్తితో తన కాంత నిశ్చల సంబంధాన్ని ఎందులో జోడింపగోరుతుందో, జీవాత్మయొక్క ఆ

రగా పరుగెత్తింది. అప్పటి ఆమెమాపం అతినామాన్యంగా ఉంది. కాలీనుడు ఆ మాస్తాబులేని సహజ సౌందర్యానికి ముగ్ధుడై ఆమెను చేరదీసుకున్నాడు.

మర్నాడు సుగాత్రీ అలంకరించుకుని అతని వద్దకు పోగా అతడామెను అసహ్యించు కున్నాడు.

తన భర్తకు అలంకారాలివ్వం లేదనీ సహజ సౌందర్యమే ఆయనకు కావాలనీ సుగాత్రీ గ్రహిస్తుంది.

ఈ కథ ఒక శృంగారపు బరణి వంటిది. అస్థిలం లేకుండా, అనాదిత్యం కాకుండా మూరన దీన్ని అద్భుతంగా నిర్వహించాడు.

కళాపూర్ణోదయంలో సరస్వతీ చతుర్ముఖుల సుసలీలలే కళాపూర్ణుని కథకు బీజాలవుతాయి. ఆదిమదంపతుల ప్రణయ కలహాన్ని అతడు మనోజ్ఞంగా చిత్రించాడు. అడు వారి హృదయాన్ని మూరన ఎంతో నూత్నంగా పరిశీలించాడు.

అంతర్నిత ప్రవృత్తియొక్క ప్రకాశనమే రహస్యవాదం. ఈ సంబంధం రెండింటికీ కించిచ్చైవా భేదం లేనంతగా పెంపొందుతుంది' అని డా॥ రామ్మమూర్తి వర్మ గారి అభిప్రాయం 3

వాస్తవానికి రహస్యవాదానికి నిర్వచనం ఇదే. ఈ ఆవస్థకు వచ్చినప్పుడు పరమాత్మయొక్క సమస్తగుణాలు జీవాత్మలో ఆలోపింప బడతాయి. జీవాత్మ పరమాత్మలో అస్తిత్వం లేనంతగా కలిపిపో

2. పై గ్రంథంలోనే, పు. 37

3. కబీరు సాహిత్య సమీక్షలో ఉదాహరణ, పు. 24.

కళాపూర్ణోదయం నేటి నవలలవలె కథామధ్యం నుంచి ప్రారంభమై కథా మూత్రాలను మెల్లమెల్లగా ప్రకటిస్తూ పాఠకులకు బొత్తుకట్టం కలిగేలా సాగి పోతుంది.

మూరన హాస్య రసపోషణలో తూడా అందజేసిన చేయి. పాత్రలు చెప్పుదలచిన దాన్ని పూర్తిగా చెప్పక ఆర్థోక్తిలో విడుస్తాయి. నారిదుడు రంభకు సవతి దాపురిస్తుందని వ్యంగ్యంగా దీవిస్తాడు. ఒకే అంశంపై ఇద్దరు పాత్రలు వేర్వేరుగా తలుస్తారు. సకియలు సుగాత్రీని వేళాళాళాలు తేస్తారు. ఇద్దరు రంభలు, ఇద్దరు నలకూబరులు మనకెంతో హాస్యం అందిస్తారు. మన ప్రబంధాలలో ఇలాంటి హాస్యం చాలా తక్కువ.

పింగళిమూరన వంటి బహుముఖప్రజ్ఞా వంతుడైన తెలుగు కవి నభూతో నభినిష్యతి.

(000)

కుంది. జీవాత్మను ప్రకాశింపజేసే ఒక భావన, ఒక క్రియాత్రమే మిగిలిపోతుంది. దీని పేరే ఈశ్వర సాక్షాత్కారం లేక దివ్యసంయోగం. అత్యుత్తమ దివ్యకృతివల్ల ఈ అవస్థలో తనలో పరమాత్మ గుణాలు, పరమాత్మలో అత్యగుణాలు కనిపించటం తగా విశ్వమైపోతాయి.

సాధారణంగా రహస్యవాద కవుల రహస్యాను భూతికి ఈ క్రింది విషయాలు ఆధారం. 1. అద్వైతవాదం 2. పత్ని మాపంలో ప్రేమభావాన్ని నివేదించడం 3. జన్మజన్మాంతరాలపై విశ్వాసం ఉంచడం 4. సృష్టిలోని అణువు అణువునా పరబ్రహ్మ ఉనికిని అంగీకరించడం 5. అత్యంతమరం 6. ప్రపంచం నశ్వరమని ఎంచడం.

మానవునిలో జ్ఞానం పెంపొందే కొద్దీ, సృష్టి పై చిత్తాల్పి, సృష్టికర్తయై స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవాలనే జ్ఞాన ఎక్కువ కాజొచ్చింది. ఎప్పుడైతే మానవుడు జ్ఞానాన్ని ఆశ్రయించి సృష్టికర్తయొక్క స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవడానికి సాధన చేకాడో అప్పుడది వేదాంత విషయమైంది. కాని కవి ఆ విషయాన్ని తెలుసుకోవడానికి సాధనచేసి తన అనుభవాల్ని, తన వాణిధ్యాల ఒక విశేషమైన పద్ధతిలో అభివ్యక్తం చేసినప్పుడు అది రహస్యవాదం అని పిలిచి బడింది. రహస్యవాదం - కవీరు :

కవీరు హిందీభాషా సాహిత్యానికి ప్రపథమరహస్యవాద కవి.

సంకీర్తనలు అందరిలో కొద్దో గొప్పో రహస్యవాద ఛాయలు కనబడటానికి కారణమైతే అంతులేని దూరం కాదు.

‘ఎవరినో అండర్ హిల్’ అనే ఐరోపా రచయిత కవీరు రహస్యవాదం గూర్చి ఇలా అన్నాడు.

‘The poet Kabir is one of the most interesting personalities in the history of the Indian mysticism. A great religious reformer. The founder of a sect to which nearly a million northern Hindus still belong, it is yet supremely as a mystical poet that Kabir lives for us.’¹

అద్వైతవాదం రహస్యవాదానికి అత్యుత్తమం. దీన్ని ఆధారంగా తీసుకునే కవీరు అత్యుత్తమ పరమాత్మలు ఒకటే అన్నాడు. మాయ ఆ రెండింటినీ వేరు చేస్తూ ఉంది. జ్ఞానజ్యోతివల్ల మాయ పటాపంచలైపోగా అత్యుత్తమ పరమాత్మలో లీనమౌతుంది. ఈ విధంగా అత్యుత్తమ పరమాత్మ అభిన్నం. కవీరు రహస్యవాదాన్ని ఈ క్రింది వానిలో గమనించండి.

‘లాల్ మేరేలాల్ కీ జితదేఖోతిత్ లాల్ ।
లాల్ దేఖన్ మైఁ గయీ మైఁ భీ హోగయి లాల్ ॥’

‘ఈశ్వరుని ప్రకాశం దశదిశలా వ్యాపించిఉంది. ఆ వెలుగుని దర్శించటానికి నేను వెళ్ళితే, నేనుకూడా ఆ ప్రకాశంలో మిలితమై పోయాను.’ అని మనస్సు అంటుంది. అత్యుత్తమ పరమాత్మలో లీనమైపోయింది అని చెప్పడం ద్వారా అద్వైతాన్ని ఉపదేశిస్తున్నాడు కవీరు. ‘చింటీ చావల్ లై చలీ బిచ్ మేఁ

మిలిగయి దార్ ।
కహోకబీర్ దోవు నా మిలై ఏక్ లే దూజీదార్ ॥’

చీమట బియ్యపుగింజ దొరికింది. దాన్ని తీసుకు వెళ్ళుతుంటే మధ్యలో పప్పు బద్ద కనబడింది, అప్పుడు కవీరు అంటున్నాడు.

‘నీకు రెండూ అభించవు. ఒకటి తీసుకుని రెండవది విడిచిపెట్టకండి.’

పై దోహలోని రహస్య వాదాన్ని గమనించండి. మానవుడు ఈ లోకంలో సంసార సుఖభోగాల్ని అనుభవించాలి అనుకుంటే పరమాత్మ అభించడు. పరమాత్మను సాందాఅనుకుంటే సంసార సుఖాల్ని త్యజించాలి. ‘సంకయాత్మా వినశ్యతి’ అని గీతలో చెప్పినట్లు ఏవిధమైన నిర్లయం తీసుకోలేక సందిగావస్థలో ఉన్న మానవుడు ‘రెంటికి చెడ్డలేనడ’ అవుతాడు.

రహస్యవాదం - వేమన.
వేమన పద్యాలోకాదా అక్కడక్కడ రహస్యవాదం కనబడుతుంది. ‘మొదలు మ్రోగె యగును తుదఁ బడి యును గాదు నోరులేదు పండ్లు నాటుగల్గు జీవ మొకటిలేదు జీవులఁ జంపురా! -

విశ్వదాభిరామ విశురవేమ ’
ఈ దేశానికి మొదలులేదు. తుదా లేదు. మ్రోగులాగ మధ్య మొండెం కనబడుతూ ఉంటుంది. అయితే అది శుభకర పక్షికాదు - కాని తలచుకున్న మ్రోగాన విహరించి వస్తుంది. అంటే అది మనసు. దానికి నోరులేదు. కాని అరు పల్లె న్నాయి. అతే కామం, క్రోధం, లోభం, మోహం, మదం, మాత్సర్యం అనే అరివడ్వర్గం. ఈ అరివడ్వర్గానికి జీవం లేకపోయినా జీవుల్ని చంపుతుంది. 1

ఎడపెదా ఈవిధంగా వేమన కవీరుల భావాల్లో సామ్యం ఉండటమే కాకుండా వీరిద్దరి కవిత్వంలో రహస్యవాదం కనబడుతూ ఉంది. * * *

1. సటిక్ కబీర్ దోహవలి. పీఠిక. పుట. 18

1. వేమన పద్యరహస్యార్థ తాత్పర్య బోధని సం. 2, పు. టి. 38, 39. (* * *)

నిను భజించెద భారతీ !

— శ్రీ వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు

కం. జయ జయ జయ జనయిత్రే !
జయ జయ శపరాయమాన చంచన్నేత్రే !
జయ జయ ధాతృ కళత్రే !
జయ జయ విద్యా వ్రదాత్రి : జయ
భగవతే ! :

కం. చంచక్కచ్చినామ వి
పంచీ కలనాదమోదభవ పులకాంగీ :
ప్రాంచన్నిగమాగమవన
సందార మనోజ్ఞ దివ్య సత్పారంగీ : :

పీ. * అజిత మానస మానసాంతర్నిరంతర
శేఖరిలోల మరాళబల :
శరదీందు మందార హర హీర వీహార
గౌరవాదః కృతాకారభాస :
అష్టమీశకధరాహంకార దిక్కార
తిలక విభ్రాజిత దివ్య నిటల :
సుకవి వ్రవరకుక వికర జిహ్వోగ్ర సిం
హాననాధ్యానినీ : హంసవాహ :

తే. గీ. కవక కచ్చపి దృతకర : గవలోల :
హస్త కలిత లలిత మహితాక్షసూత్ర :
వాణి పుస్తకపాణి : గీర్వాణవినుత :
సకల పౌటాగ్య సారదా శారదాంబ : :

తే. గీ. భువన రచనమ్మనందు
వంభోజజ నకు
సముఖమున నుండి తేనెదు సాయమీపు
కవన రచనమ్మనందు సత్తవుల కిడెదు
రసముల్లా పదార్థముల్ రచన నిర్మి

సరస్వతీ సపర్యా మహోత్సవములు

— శ్రీ సత్యవోలు

వేదార్థవాచస్పతి స్థానిక సీతంపేట వాస్తవ్యులు బ్రహ్మశ్రీ రేమేశ్వ సూర్యప్రకాశ శాస్త్రి ఉత్తమశ్రేణి సంస్కృత పండితులని, రాష్ట్రపతి అవార్డులకు ఎం పి క చే సి న వంద్రెందు సంస్కృత పండితులలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ నుంచి ఈ సంవత్సరం వీరు ఎం పి కై నట్లు, గౌరవపురస్కారంగా 10 వేల రూపాయలనగదుతోబాటు ఒక మెమోంటో, సర్టిఫికేట్లు సంక్రాంతిలోపు రాష్ట్రపతి భవనంలో జరిగే ఒక కార్యక్రమంలో యిస్తారని, గతంలో యిటునంటి గౌరవం రాష్ట్రపతి వి. వి.గిరి శ్రీ విశ్వనాథ జగన్నాథభూషణ పాఠశాల ఆంధ్రజేశ్వరాని ఆంధ్ర యువతీ సంస్కృత డిగ్రీ కళాశాల ఇన్చార్జ్ ప్రిన్సిపాల్ శ్రీమతి ఎ. మహాలక్ష్మమ్మ సదనంలో 24 వ తేదీన పరిచయం చేశారు.

స్థానిక ఆంధ్రయువతీ సంస్కృత డిగ్రీ కళాశాల (వైశ్యనేవాసదనం) లో జరిగిన సరస్వతీ సపర్యామహోత్సవముల తొలిరోజు

+మా. చం. చరాచర నిర్మాతదాతకు

చతుర్ముఖముల క్రమముగన్
వరాహకృతి మధ్యమా వైఖరీ రూపుల వెలసి తే
సరస్వతీ : విద్యా వ్రదాయినీ : శారదా :
సుఖసారదా :
నిరంతరమున్ హృదంతరమున నిను
భజించెద భారతీ :

(* అజితః - బ్రహ్మః + మా. చం =
మాత్రాచందస్సు)

కార్యక్రమంలో వేదార్థ సామ్రాట్ శ్రీ రేమేశ్వ ప్రసంగిస్తూ మన సదాచారములు ఎల్లరు పాటించవలసినవని, వేదమంత్రములతో ప్రమాణం చెప్పి, ప్రదూషవేల అనగా సూర్యోదయతూర్వం ఉదయం గం 4-30 లకు నిద్రలేవాలని తెల్పారు. ఇవి మూడవారములు కావని, వేదము మనకందించిన ఆరోగ్యసూత్రాలను, ఋషులు పురాణోపదేశములద్వారా ధర్మసూత్రాలను వివరించారని తెల్పారు. మనది సనాతన ధర్మమని దీనిని పాటించినందువల్ల లాభాలు కలవని వివరించారు. రజస్వల అయిన స్త్రీ మూడు రోజుల బాటు దంతదావనం చేసుకోకుండా వుండాలని, ఆమె కూర్చున్నచోట వేరొకరు కూర్చుంటే బ్రహ్మహత్య దోషం వస్తుందని, పెద్ద చెంబుతో మాత్రమే వీరు త్రాగాలని మొదలగు స్త్రీలకు సంబంధించిన కొన్ని సదాచారములను చెప్పారు.

‘వేద మీమాంసావి శారద’ శ్రీ రేమేశ్వ సూర్యప్రకాశశాస్త్రి రచించిన ‘నిత్యకామ్య కర్మ మీమాంస’ మను గ్రంథమును వేద శాస్త్రపరిషత్ ఆధ్వర్యంలో యిటీవల కృష్ణాష్టమి పర్వదినాన బ్రహ్మశ్రీ పేరి సూర్య నారాయణశాస్త్రి ఆవిష్కరించగా, కార్యదర్శి శ్రీ హోతా శివరామశాస్త్రి ఉమామార్కండేయ స్వామి దేవాలయంలో వెయ్యిరూపాయలదహార్యంను, దుక్ఖాలవతోను వీరిని సత్కరించాయి. సభకు శ్రీ వేయారి వెంకట్రామయ్య ఆధ్యక్షత వహించగా, ఆంధ్రాధ్యాంకు జనరల్ మేనేజరు శ్రీ శంకరన్ ముఖ్య అతిథిగా పాల్గొన్నారు.

విజయభావన :

8. సుకవితాపరిమళభరితం “కల్వారకదంబం”

(పద్య కవితాసంపుటి పరిచయం)

—శ్రీ కె. మార్కండేయులు

చక్కని సాహిత్యాభిరుచిగల ప్రచురణ కర్తలుంటే మంచిపుస్తకాలు వెలువడతాయనే విషయం నిజమనిపిస్తుంది “కల్వారకదంబం” అనే యీ పద్యకవితా సంపుటాన్ని చూస్తే. వందమంది స్నేహితుల కన్న హితాన్ని చేకూర్చేది మంచి పుస్తకం అన్న సందేహంతో ఇలాంటి కవితాకల్వార పద్యకవితాసంపుటాలను వెలువరించే మనోజ్ఞా పబ్లికేషన్సు వంటి ప్రచురణకర్తలను ప్రోత్సహించాల్సిన అవసరాన్ని చాటిచెప్పేందుకే యీ చిన్ని పుస్తకాన్ని మీకు పరిచయం చేయడం.

ఈకవితాకల్వారాలను ఆశ్రూజింప చేసిన కవివర్యులు క్రి॥శ్॥ నూరంపూడి వెంకట నుబ్బారావుగారు 1904 సం॥లో పశ్చిమగోదావరిజిల్లా అత్తిలిలో జన్మించారు. తండ్రిగారి పేరు నరసింహంగారు. వెంకట నుబ్బారావుగారు స్వగ్రామంలో కొంతకాలం వ్యవసాయం మరికొంతకాలం గుమాస్తా వృత్తి ఇంకొంతకాలం ఉపాధ్యాయవృత్తిచేసి 1953 నుంచి సంతానం విద్యాఉద్యోగాదుల మిషన్ హైదరాబాదులో స్థిరపడ్డారు. 14-10-1965 లో వరమపడించారు. 1935 నుంచి సుమారు మూడునవలలు అనేక కథలు వీరు రచించారు. వీరు తమ సాహితీ జీవితంలో అప్పుడప్పుడు రాసిన కవితలన్నీటిని ఏర్పికూర్చి వారివారులు శ్రీ

నూరంపూడి వేంకటేశ్వరావుగారు యీ కల్వారకదంబాన్ని అందించగా మనోజ్ఞా పబ్లికేషన్సు వారు ప్రచురించి కవిగారి ఆత్మకు ఆనందాన్ని కూర్చారని చెప్పడం ఆతిథియోక్తిగాదు.

ఈకదంబంలో భగవన్నుతి, సుకవిస్తుతి, పురాణస్మృతి, లీలాప్రకృతి, హేలాజగతి అనే ఐదు శీర్షికలతో మొత్తం 26 కల్వారాలున్నాయి.

‘ఇందులోని కవితలన్నీ బాగున్నాయి. పద్యాలు ధారాశుద్ధితోను సరళమందరంగాను ఉన్నాయన్న శ్రీ చిల్లర భావనారాయణరావుగారి ముందుమాటలోని పలుకులు, ఇందులోని కవితాకల్వారాలన్నీ సావధానంగా పరిశీలించిన పిమ్మట పదములమందలి పొందిక, పద్యములందలి రసానుభూతి, సంస్కృతీ సహితమైన కవిత్వమాధురి ఇవన్నీ సమృద్ధయామోదంగా ఉన్నట్లు స్ఫురిస్తాయన్న ఆచార్య భావన్ గారి తదుపరి పలుకులు ప్రత్యక్షర సత్యాలనేది యీ పుస్తకం పూర్తిచేయగానే మనకనిపిస్తుంది. నేనంటాను గదా ఇందులో పద్యాలు సామాన్య పాఠకునికి కూడా సుబోధకమయ్యే విధంగా ద్రాక్షపాక భరితంగా ఉన్నాయని.

భగవన్నుతి అనే మొదటిభాగంలో బ్రహ్మను, సరస్వతిని, సాయిదేవుని, వేంకటేశుని, ఈశ్వరుని స్తుతిస్తారు. వేంకటేశ్వరునికి లంచాడేవుడని పైటిలు

ఇచ్చారుకవిగారు. దేవుళ్లు, దేవతలు, వక్తలకోర్కెలు తీర్చేటందుకు లంచాలు తీసుకుంటారనే ఆభిప్రాయం రెండు మూడుచోట్ల వ్యక్తంచేసారు కవిగారు. వేంకటేశ్వరుడు అపద మొక్కులను గుణతాడని అప్పులు గుండేవాడనే భావంతో అంటారుగదా!

పత్రంబులున్న యప్పులె,

చిత్రముగా పక్షులట్లు చెలగుచు నెగురున్
పత్రంబులేని మొక్కులు. పత్రంబులు
వట్టి నీదుసన్నిధిచేయన్

“అని సాయిస్తవంలో నిన్నమ్మినవార
లెన్నటికి నాశమెయంగరు,” అన్నప్పుడు పాఠన పదబంధం దర్శనమాటుంది. ‘నిన్నమ్మిన వారకెన్నటికి నాశమాలేదు గదమ్మ ఈశ్వరీ’ అన్న యక్ష్మిణీకల్యాణ ఘట్టపు పద్యపాదానికిది అనుసరణ.

సుకవిస్తుతిలో పాఠనను, గోపన్నను, త్యాగయ్యను, వేమన్నను, ఉమర్ ఖయ్యామ్ లను ప్రస్తుతించడం చూస్తే సామాన్య పాఠకులను కూడా ముగరిచితులైన ప్రజాకవులే కవిగారి ఇష్టదేవుళ్ళని చెప్పవచ్చు. పాఠన కవిత్వం ‘చిక్కని పాలపై మిసీమి చెందిన మిగడ’ లాంటిదని అంటారు. ‘వేమనపద్యాలు చదివిన వారి కవితైవా స్వానుభవములు స్ఫురికొస్తా’ యని చమత్కరిస్తారు.

అలాగే పురాణ స్మృతిఅనేభాగంలో సావిత్రి, మేనకా విశ్వామిత్ర, కణ్వపరితాపం. వారిసంతాపం, ద్రాక్షదీమాన సంరక్షణ అనేకవిరలున్నాయి. కణ్వ పరితాపంలోని పద్యాలు కాళిదాసు శ్లోకాలను స్ఫురింపజేస్తాయి. ‘అద్దిరకన్న బిడ్డల గృహస్థులువీడ మరెంతకష్టమో’ ‘అన్నమాటలు’ ‘యాస్వత్పద్య కవంతలేతి హృదయం’ అశ్లోకాన్ని గుర్తుకొస్తోంది. అంతేకాకుండా అపద్య పాదంలో రృప్తిచెందడండా - చెందిన

మోహమాన్ విడువబే తనంబగునే
అట్లు మరోపద్యం కూడా రచించారు.
పురాణస్మృతి అనేభాగంలోని కవి
లలో వచనం చేసుకొనడం విశేషం.

లీలాప్రకృతి అనేభాగంలో కోకిల,
చిలుక, మట్టదం, నవోదయం, రుద్ర
భూమి అనేఖండికలున్నాయి. కోకిలను
'అరిత నసంతకాల రసంత్యి'గా పేర్కొ
న్నారు కవి. సమీపానికి సమీర బాలకుడు
తీయనిదీవన లిచ్చి బ్రోవాని అశస్త్రాడు
కవి చిలుక కోకిలలగురించి చెబ్బా.

'రుద్రభూమి' కవిలలో రుద్రభూమిని
'కవులు కిల్లులుగా ముదల్, కర్మధర్మ
వేదవేదాంత వేత్తలు' విశ్వమేలు
చక్రవర్తులు, నిరుపేదజనులు తుదకు
సఖ్యమున పండుకొనెడి విక్రాంతిభూమి'
గా పేర్కొంటారు.

హీలాజగతి అనే భాగంలో మార్క
శ్రీ, వీరచానమ్మ, ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ,
కపోతమిధునం, చాటువులు, ప్రవర అనే
భాగాలున్నాయి.

కపోతమిధునంలో పంచతంత్రకథ
లోని పాత్ర హీరణ్యకుడు దర్శనమిచ్చి
కపోతాలని మరోసారి బంధవిముక్తులను
చేస్తాడు. ఈకపోత మధున మనేది చిన్న
పద్యకథ. మిత్రలాభాన్ని చాటి చెప్పిన
మరో విష్ణుకర్మగా మనకు కవి ఇందులో
కన్పిస్తారు. చాటువుల్లో భోగులకు జోగు
లకు ఉండే తేడాని, బీదలపాట్లని, అన్యాయవర్తకులను స్పృశించి వదిలారు
కవిగారు.

లోభిమండసం ప్రక్కనే తన మం
చంబేసుకొని కోడికూతలలోగాని కువక
దని చమత్కరిస్తాడు.

ఈవిధంగా చక్కని కవితా కల్పా
రాత్రో నిండిన యీ కదంబుబంధగ్రాంధి
కంలోకాక కొంతవరకు శిష్టవ్యావహారి

9. చెబుదునా ఒక చిన్న శిష్యుచ్చట

—శ్రీ క్రొవ్విడి రామం

మానసికంగా కాలచక్రాన్ని అర్థశతాబ్దం
వెనక్కి తిప్పుదాం. ఇది నుమారు అరవై సంవ
త్సరాల కిందటి సంఘటన. అభినవవాగను
కాననులైన గిడుగు వేంకటరామమూర్తి
పంతులుగారు 'ఫానెటిక్సు' లిషిలో సవరణ
షకు నిమంతువును రూపొందించేరు. ఒక్క
ఆంగ్లేయులకు మాత్రమే కాక పాశ్చాత్య
దేశీయులందరికీ ఫానెటిక్సు అవగతమౌతుంది
కనక, భారతీయ భాషలపై మక్కువగల
పాశ్చాత్యులందరికీ యీ గ్రంథం శిరసాపరి
దార్యమైంది. నాటివిటిషు ప్రభుత్వం పంతులు
గారి కృషిని అభినందించి 'క్లైజరీ హింద్'
సువర్ణ పతకాన్ని ఆయనకు బహూకరించింది.
విజయ నగరపంస్థానాధీశ్వరుల కుటుంబ
సభ్యుడైన సర్ - విజయాకు గిడుగు వారు
విజయాగారి బాల్యంలో అద్యాపకులవడంచేత,
గురుపూజ చేసేసంకల్పంతో రాజమాత

గిడుగువారిని కోటకు ఆహ్వానించి మనంగా
సన్మానించేరు.

రామమూర్తిపంతులుగారు, మాజన కులకు,
వియ్యంకులు. అందుచేత పంతులుగారు
విజయనగరంలోవున్న మూడు రోజులు మా
మేడమీద బసచేసేరు. ఆ సమయంలో
క్రొవ్విడివారి యిల్లు సాహిత్య కేంద్రం
అయింది. తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో 'తెలి
వదు' అని అంటారు. 'తెలివదు' అనేది
సాధువేనా అని నేను పంతులుగార్ని అడి
గేను. ఆయన కుర్చీ దగ్గరకు తీసి నువ్వు
ఇంగ్లీషు లిటరేచర్ స్టూడెంటివికదూ,
'హిస్టరీఆఫ్ ఇంగ్లీష్ లాంగ్వేజికి ఏ పుస్తకం
చదువుతున్నావు' అని గద్దించి ప్రశ్నించేరు.
"ఎమర్సన్" వ్రాసిన గ్రంథమని వినము
డనై, జవాబు చేప్పేను. 'ఎనోలీజ్'
మీదువున్న ప్రకరణంవ వేవా? అన్నారు.

కంలోనే నడచింది. కవి ప్రాసనియమా
లలో కొత్తపద్ధతులను అవలంబించారు.
విరిళంగా వాడే 'స్వవర్ణజప్రానును'
ఒకటి రెండుచోట్ల వాడడం ఇందుకు
ఉదాహరణ. వర్ణ తృతీయచతుర్థాక్షరా
లకు ప్రాసకూర్చడం ఇందలి ప్రత్యేకత.

ఇంత చక్కని సంఘటంగా తీర్చి
దిద్దిన కవిగారి కవయీలు శ్రీ వేంకటే
శ్వరరావుగారిని, దీనిని ప్రచురించిన
మనోజ్ఞా పబ్లికేషన్సు వారిని అభినందిం
చాలి. ఈసంఘటంలో ఒకటి రెండుచోట్ల
లేటగీతి పద్యం 5, 6 పాదాలతో మాలగా
చెప్పబడటం ఒకవిశేషం.

చక్కని ముఖపత్రం, విలువైనలోపలి

కాగితాలు, ఖరీదైన ముద్రణలో కూర్చిన
యీ పుస్తకంలో 1, 2 అక్షరదోషాలున్నా
లెక్కలోకిరావుగదా! వెల పదిరూపా
యలు కొంచెం ఎక్కువమైనా వారికి
మార్కం చుక్కల న.టి.న అన్నిటిధర
లనూ జ్ఞప్తికితేక తప్పదు.

పుస్తకంకొని ఆసక్తికన్న వారం
దూ చదివి ముఖ్యంగా ప్రచురణ కర్త
లనూ, ఇలాంటి కవులనూ ప్రోత్సహించా
లని కోరుతూ అలాంటివారు పుస్తకంపై
సర్వహక్కులూ కల్గిన 'మనోజ్ఞా పబ్లి
కేషన్సు, 27-71-22 వికాఖపట్నం వారి
నుంచి పొందవచ్చు.

.....

చదివేను అనే అర్థం వచ్చేలా తలపూపేను. ఆ నియమాలు అన్ని భాషలకు వర్తిస్తాయి. అని పంతులుగారు తెనుగులో వున్న తడియు, “కురియు అనే క్రియల్ని ఉదహరించేరు -” ఈ ఖద్దరు బట్ట ఎంతతడిసినా ‘తడవదు’ మేఘాదంబతమేకాని వాన ‘కురవదు’ అని మనం చెబుతూ వుంటాం కదా? కురియు” అనే భాషపు తడవదు అయినప్పుడు తెలియు తెలవదు ఎందుకవకూడదు అని తిరిగినన్నే ప్రశ్నించేరు. అంతతో ఊరుకోలేదు ఛానరు సైన్యరు వ్రాసిన భాషలో దీకెన్ను బెరీనా కీషారచనలు చెయ్యలేదు - అంతమాత్రాన ప్రాచీనులరచనలనువారు శ్రద్ధగా అధ్యయనం చెయ్యకపోలేదు. ఆ రచనలలో గల విశేషాల్ని అధునికులు వాడే భాషలో వ్రాస్తున్నారు. అవిధంగానే శ్రీనాథుడు మొదలైన మహాకవుల రచనలను సువ్యక్తగ చదివి ఆ గ్రంథాలలో గల వైశిష్ట్యాన్ని నేటివాడుక భాషలో తెలియజెయ్యి అని నాకు హితవు చెప్పేరు.

వారి సత్యసంధత, నియమానుసరణ నేటి యువతకుమార్గదర్శకాలు. ఒకప్పుడు వీరిని, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంవారు యూనివర్సిటీ కమిషన్లో భాషాశాఖకు పర్యవేక్షక సభ్యులుగా నియమించేరు. రామమూరి పంతులుగారు సంబంధిత నియమావళిని శ్రద్ధతో పరిశీలించి ఎం. ఏ. ప్యాసయినవారే ఆ పదవికి అర్హులనిన్నీ తాను బి. ఏ ప్యాసపడంచేత ఆ పదవిని స్వీకరించడానికి వీలులేదనిన్నీ. తన శిష్యుడైన డాక్టర్ బుట్టాశేషగిరిరావు ఆ పదవికి అన్నివిధాలా అర్హుడు గనక ఆ పదవిని ఆతనికి యివ్వవలసినదని నిపార్సు చేస్తూ ఆకాగితాలు తిరిగి విశ్వవిద్యాలయానికి పంపే రట-కోరివచ్చిన పదవిని చేతులారా పదలు కున్నారని వారి కుటుంబ సభ్యులు ఒకసారి చెప్పేరు. ఈ సంఘటన వారి సత్యసంధతకు ఒక మచ్చుకునక మాత్రమే.

పంతులుగారు చికిత్సవతిభాషంతులైన పరిగోధకులు. మహామేధావి. అయినప్పటికి

అంజలి

10. పూజ్య గాంధీ జీ స్రవము

(అక్టోబరు 2 గాంధీజయంతి సందర్భమున)

— డా॥ బి. నరసింగ్‌భాన్ (వివయశ్రీ)

రవి యస్తాద్రి మునుంగనట్టి
తతసామ్రాజ్యాధిపత్యంబు నీ
భువిపై కల్గిన యాగ్గపాలనము
సున్నూలింపగా జాయనా
హవమున్ సంఘటిలంగజేయ
ప్రజల్ త్యాగవ్రతాపాక్షులన్
చివురెత్తించిన దీవికారదుడు
గాంధీజీ కివే యంజయల్.

ధర్మ గరిష్ఠనిర్మల పథంబున
యానమునేయు కుద్దదీ
వర్మితులైన నైతిక ప్రభావితవాద్యు
నడంచ జాలదే
దుర్మదపూర్ణ రాక్షసవిహిషిత
తుచ్చపశుత్వశక్తి యం
చర్మిలి మీఱదెల్పిన మహామహితాత్ము
మహాత్ముగొల్పెదన్.

ఆయన చంటిపిల్లాడంత ఆమాయకులు -
గవర్నరు బహూకరించబోయే హిందూకేశరి
సువర్ణపతకాన్ని అందుకోడానికి వెళ్ళబోయే
కుభవేళలో వారి సతీమణి ఆయన చొక్కాకు
వెండిబొత్తాయిలు చేయించి పెట్టిందట - ఆ
రోజులలో తులం వెండి అర్థరూపాయి.

వెండితోచేసిన పస్తువులు, బంగారంతో
చేసిన పస్తువులు ప్రీతికేగని, తన వంటి
సామాన్యనికెందుమా? అని ఎల్ల్యాఖిసమే
బొత్తాయిలు, తాను యిదిషరకు తోడుకున్న

పేదలు కూడు గుడ్డయు లభింపక
వేదన జెందుచుండనే
నో! దరిలేని సౌఖ్యముల నూగుచు
నుంటి నిదేమి న్యాయమున్.
కాదని పేదరై తువలె ఖద్దరు
పాతకటిన్ దరించితి
ప్పా! దళిత వ్రజా జలజభాగదవ!
గాంధీమహాత్మ! ప్రాంజయల్.

నిర్మల చింతనోద్భవ సునిశిత
భావనికాన కృత్ నిపూణ
చర్మదమైన కర్మమనసావచరించుట
నీదుపాలు, తత్!
కర్మకు దగ్గ సత్పుల విలాసమొసంగుట
దేవుపాలు, వీ!
యోర్మియె నీకుమేలను మహోత్తమలక్ష్య
మహాత్ముగొల్పెదన్.

చొక్కావీతినీ యీ చొక్కానుపెట్టి, వెండి
బొత్తాయిలువుంచేసేరట. ‘అంత ఎత్తుకు పెరగ
డానికి ఎంత సంస్కారం కావలసివున్నావ్’
అని మా సోదరుడు స్వర్గీయ క్రొవ్వడి
లక్ష్మన్న ఎం. ఏ., బియర్. ఎన్నోసార్లు
నాతో చెప్పేడు - ఆ పుంభావసరస్వతి, ని
గర్వచూడామణి. యువతకు ఆ దర్శ
ప్రాయుడు -

స్వస్తి

వితికితనమ్మకం పె మటివేటొక

పావములేదు, క్షంతికత్
వరత మునుంగునన్ భయము చాచుట
: వీచపుబుద్ధి, మానసం
బులుకొలలేని సాహసవిహాయసమై
సుకృతాశ్రమార్గ సం
చరణ మొనర్చుటొప్పునుచు చాటిన
గాంధి కివే సుమాంజయల్.

బానిస జీవనంబది ప్రపంచ
వమస్తమునందు నెందునే
ప్రాణికికూడ కూడని వివర్యయమయ్యెడు,
నట్టి దాస్యపుం
బాణలివేగ బోమనెడు భావము గొల్చి
స్వరాజ్యపూజ్య దీ
క్షణం కీలరేపిన ప్రగల్భుని
గాంధిని సంస్మరించెదన్.

స్వాతంత్ర్యమృది యిచ్చిపుచ్చుకొను
సంబారమ్ము కాబోదు, మీ
చేతమృందుదయించు కాంక్షయది,
తత్వదిద్వింగనన్ వర్వమున్
ప్రీతిన్ త్యాగమొనర్చియున్
భరతమాత్రాణంబు చెల్లింపుడన్
పూజావేళము గూర్చుజాతిజనకా :
తూజ్యా : నమస్కారముల్.

కత్తిని కత్తితో గెలువగా వలెనన్నది
జీద్ర బుద్ధి, యీ
చిత్త వికారచేష్టితము చెల్లెడు
మానవ సంఘమందు, పై
వీత్తిని గూడ ప్రీతిమెయి
మెత్తని మాటల లొంగదీయుచే
యత్తమ నీతి యన్న మహిమొన్నకు
గాంధి మహాత్ముగొర్పెదన్.

రాటమ్మన్ ప్రతి యింటిలోలోక
నయమారంగన్ ప్రతిష్ఠించి, బా
హుమృత్ ప్రతిభన్ విదేశ వనన
వ్యామోహముంగల్చి, బో

రాటమ్మన్ శమశీలతన్ సలుపు
దుర్వారోద్ధతింగూర్చి మేల్
బాటల్ దీటుగ దీర్చినట్టి పునుడా
జాపూజీ నర్పించెదన్.

ఉప్పును గూడ నొక్క మహితోన్నత
దారుణ శత్రురాజమై
యొప్పుగజేసి శాంతి రధికోత్తమలన్
దగదీర్చి వ్యాహమల్
తప్పని రీతి పన్ని, భరత ధ్వజమున్
గగనాన స్వేచ్ఛమై
గొప్పగూడ జేసిన యకుంతిరదీక్షిత :
గాంధీజీ : సుతుల్.

అనయమహాంధమో ప్రభుత కంఠకమున్
తెలుపించి, ఆత్మశో
ధన వెలుపించి, ధర్మమమతన్ గలుపించి,
ప్రజాభిలాషమున్
గని యది సాగగా విరళవ ప్రత దీక్షబూని
ప్రాణమున్
తృణము విధాన త్యాగమొనరించు
మహాత్మున కంజరించెదన్.

కేవల రాజకీయ పరకీయత
మాడ్చు స్వతంత్ర తాప్తితో
నావటిలంగబోదు కుభ, మార్థిక
సాంఘిక నైతికాది రం
గావకులందు స్వచ్ఛమగునట్టి
స్వతంత్ర వెల్గొనొప్పు, శో
భావహమో స్వరాజ్యమది
యోననుగాంధిని సంస్మరించెదన్.

ఎచ్చట గ్లావి ధర్మమున కేర్పడు
నచ్చటి కేగి చెచ్చెరన్
పొచ్చెము తీర్పజాతువు, ప్రభుత్వ
మొడంబడదేని నీ పదం
బచ్చట పాదుకొల్పియసహాయ
మహాయుధమాయమర్త్యశే
మెచ్చనయ్యా నీ గూర్పెదవమేయ
కృపానిధి గాంధీజీ : సుతుల్ :

స్వారాజ్యమృది రామరాజ్యమయి
సంస్తవ్యాచ్చ రాజ్యమై
తీరంగవలె మాస్వరాజ్యమను
నీదివ్యాభితోవద్ర
హేరాశంబగు పూలుపూచి
రసభూయిష్టంబులో వండ్లు
కూరం జేసెను మాకు మాన్య
చరితా : కొల్లాయి మోనీ : సుతుల్.

మద్యము మానప్రాణధన మానసముల్
హరియించుమారి :
మద్యమే దేశదుర్గతి కమందనిదాన
ముగాన వింద్య
మద్యమహాపిశాచి బరిమార్చు
టయే వరదీక్షగా,
సోద్యమమున్ సృజించి జయమొందిన
గాంధీఘనున్ స్మరించెద

ఎంతటి చిన్నదైన పనినేని
యకుంతిర దీక్షతోడ,
రంతయు తప్పురానిగతి యాదృతి
మీఱగ చేసెదొర :
తింతయు నింతయున్ గలిసియే
బృహదాకృతి పొందునంచు,
దింతు వహర్నిశల్ విధివిధేయ :
మహాత్మా : నమస్సులందువ

కూడున్ గుడ్డయురాని వెట్టి
చదువుల్ కో కొల్లలై యుండి
నాడున్ గూల్పవె : వృత్తి
విద్యరెంమిన్ బాసిల్లనన్నా
వ్వాడున్ గూడ ధరిత్రినుండక
స్థిరవ్యాసంగముంగల్గి,
గోడున్ లేక సుఖించునంచు హితము
ద్వోషించు బాపూనుక

వంచకు చేరనీక, మఱివజ్జ
నొకించుక తారనీ!
దించెడు నుచ్చజన్ములకు విక్కిరి
మిక్కిల జేసినావ :

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

పంచమ జాతినీకు ఋణపడ్డది,
యెన్ని తరాలకైన, గా
పంచ వరించునంచిత వివన్న జనావన!
గాంధీ! నుతుల్

మరిపుండ్ర స్వయమ్ముగా
దుడిచియున్ మౌలిన్యదుర్వాసూ
పిలముల్ పేదిలవాడిలన్ వినయవిస్ఫి
తాత్మతో నూడ్చియున్

లిల సర్వాంగుల కుర్మిగుల,
జరానిమ్ముల్ నిరాధారులన్
కలశాబ్దింబలె నేవలన్ దినిపిరా
గాంధీమహాత్మా! నతుల్

ఎన్ని మతాలు లోకమున నేర్పడి
యుండెడిగాక యన్నియన్
బన్నుగ మోక్ష సాధన కవశ్యము
తోడ్పడు సత్సకథంబురే!

మన్నన సేయు మన్నిట
సమానమగానది ప్రాజ్ఞలక్షణం
బన్న విశిష్ట సత్యమనయంచెరిగించు
మహాత్మా! ప్రాంజలత్.

సకల చరాచరింబునకు స్వామి
యొకందె యటల చెటింగి, యీ
సకల చరాచర ప్రభువు సర్వమునం
గలదంచెటింగి, యీ

సకలము స్వామియే, మఱియు
స్వామియే సర్వమటంచెటింగి, ను
వ్రకట వికుద్ధ సత్యమునే
స్వామిగ నమ్మిన గాంధీకంజలుల్.

ప్రాణిన్ దేనిని గావి హింసకెర
చేయంగన్ రవంతేని నీ
పేదాప్పపు, గాడ్సె రాక్షసుడు
నిన్ హింసించ విసోలుచే

హెనిన్ నైపుడటుంచు సంజ్ఞపడి
దుర్వారాదృతిన్ జూసి, వ్ర
స్థానం బైతిని రాము సన్నిధి
కహింసామూర్తి గాంధీ! నతుల్

వరగురు మూర్తి బుద్ధగవాను
వహింసయు, ఏసుక్రీస్తు చే
వర సహనస్వభావము, వ్రవక్త
యహోమృదు ప్రార్థనంబు, వీ

వరుడగు రామకృష్ణ మథావన,
మాన్యనరేంద్రు సేవయున్
విరిసెను నీమహాత్మా విశ్వశివంకర!
గాంధీ! నతుల్.

దోసినోటికి విప్పి ముక్కు మోహన పవో
మౌక్తిక ఎరి సమ్మదము గూర్చు
చిలునప్పురో దివ్య చిట్టిలాసమ్ములు
లాస్యమ్మునర్చు హేలా పిఘాతి

కడగంట మాచుదో ఒడబానల సమాన
ఘరణ జ్ఞాన సమసిపోవు
మజములపై చేయి వేయ భూరి
సంసార నంట ధ బంధమ్ములే దిందువడెడు

విడిదియను చోట చెన్నైల విసులు విరియు
అడుగు పడు చా సర్వమ్ములంకురించు
వెడిలిపడు మాట నధలుబై పడుచుండు
బావురే! వాపుజీ కీర్తి పాదదరమే!

కొల్లాయి సవరింప మల్లోకములు నల్ల
కల్లోలమును జెంది పెల్లడంగు
గిడియారమున్ జూడ దగుదో పుడమిలో
కాలమే వెఱబాంది కిటలకు డు

కట్ట చేతన్ బూరగా నత్త సత్యం
మొనరించి సకలార్థియోసరిల్లు
భ్రుమిటి సల్పిన రొడ మకుటమ్ములేతూలి
రాజ్యమ్ములే కూలి రాలి ఎటును.

విరుడు! దావూజి సేమను కొనవవరా!
చిల్లని దవాగ్ని, చెప్పని చందమామ
శబ్దమేలేని పిడుగు, నిశాంత శత్రు,
మాహాహాత్మున కిడిమె మాయంజలింపు.

నే మె...

తెలుగు స్మృత్యారాజుల
— శ్రీ లోకా జగన్నాథశాస్త్రి

సాధు పండితుండు. సాహితీ దీనిలో

వాణి కిష్ట మైన వారములు
పుట్టపర్తి వారు పుడమిలో లేరన్న
వార్త దుఃఖ మిచ్చి భార ముడి

కవన రత్నమైన శివతాండవమ్మును
దివికి నీయ భువిని వీడినా
భువిని గొన్నయట్టి భూరిసత్కారములే
దివిన గొనగ భువిని వీడినా

పూజ్య కిలము బట్టి పుంఖాను పుంఖాను
కావ్యములను వ్రాయ దివ్యములు
కలిగె కీర్తి నీకు ఆచంద్రతారార్క
ముగ, సరసులు దొగడ జగము తుల

కవికి పారకునికి వారధిగ నీవుండి,
నద్విమర్శ లెన్నో సలిపి వ్రాసె
ఆంధ్ర దేశమరసి అందలమ్మె క్కిలం
గర్వపడని యట్టి పుమహిమ

కాశిదాసు వంటి కవికుల తిలకులు
దండి వంటి భూరి పండితులు
పుట్టపర్తి వంటి దిట్ట శ్రీ సాహితీ
జగతి నందు గనుట గగన సుమము

నన్నయభట్టారకుని భారత సూక్తిరత్నములు

సంకలనం :

శ్రీ॥ శే॥ విద్వాన్
బులుసు సీతారామశాస్త్రి

సత్యవ్రాతదయకు సత్యవాక్యమునకు
నుత్తమంబు ధర్మ వౌదేయంగ
నొరులనొప్పి కోడ కుపతాప మొనరించు
నదియ కడు నధర్మ మనిరి బుధులు.

అది 3-219

సమస్త ప్రాణులందు దయ గలిగి
యొందుట, సత్యము పలుకుట యనునాని
కంటె మఱియొక యుత్తమధర్మ
మేదియు లేదు. ఇతరుల బాధకు జంకక
కారికి బరితాపము గలిగించుట మిక్కిలి
యధర్మము. ఈ విధముగా బండితులు
తలుకుదురు.

వేదవిహిత విధుల నాదరించుట యార్థ్య
గతికి దెరువు. విధుల గడచి యెందు
వాగ్బదిసవాని లోగక చేయుట
యధమగతికి మార్గ మనిరి బుధులు.

అది 3-220

వేదములందుఁ జెప్పబడిన కర్మముల
జూచుకొనుట ఉత్తమగతికి మార్గమని,
కాస్త్రముల నతిక్రమించి నిషేధింపఁ
బడిన కర్మములను సంకోచింపక చేయుట
యధమగతికి మార్గ మని పండితులు
తెలిపి యుండిరి.

నుతజలహరితంబు లగు
సూతులు నూటిటికంటె సూన్యత
వ్రత యొకబావి మేలు మఱి
బావులు నూటిటికంటె నొక్క స
త్కృతు వదిమేలు తత్కృతు శ
తంబున కంటె సుతుండు మేలు త
త్కృత శతకంబు కంటె నొక
సూన్యతవాక్యము మేలు సూడగన్.

అది 4-94

ప్రశస్తమైన నీరుగల నూలు చేరుడు
బావులకంటె నొక దిగుడుబావి మేలు.
అట్టి నూలు దిగుడుబావులకంటె నొక
మంచి యజ్ఞము మేలు. అట్టి నూలు
యజ్ఞములకంటె నొక్క కుమారుడు
మేలు. నూలుగురు కుమారులకంటె నొక్క
కుమారుడు మేలు. నూలుగురు కుమారుల
కంటె నొక్క సత్యవాక్యము శ్రేష్ఠ
మైనది.

వెలయంగ నక్వమేధం
బులు వేయును నొక్క సత్యమును
విరుగడలం

దుల విడి తూఁపఁగ సత్యము
వలనన ములుసూపు గౌరవంబున

పేర్కొన్.

అది 4-95

చక్కఁగా వేయి అశ్వమేధయాగము
అను, నొక్క సత్యమును త్రొనునందు
రెండువైపుల నుంచి తూఁచినచో సత్య
మున్నవైపునకే బరు వధికమగుటచే
త్రొనుమాల్లు మొగ్గును.

సర్వాత్థిర్థాది గమనంబు సర్వవేద
సమధిగమము సత్యంబుతో సరియుఁగావ
యెరుఁగు మెల్లిధర్మంబుల కెందుఁ బెద్ద
యంద్రు సత్యంబు ధర్మజ్ఞులైన

మునులు.

అది 4-96

సర్వత్థిర్థయాత్రలు చేయుటయు,
సమస్తవేదములు నేర్చుటయు నొక్క
సత్యమునకు సమానమైనను గాఁజాలవు.
ధర్మము తెలిసిన మానులు సర్వధర్మ
ములకంటెను సత్యము గొప్పది యని
చెప్పుదురు.

(స శేషము)

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును

విడి ప్రతి 0-60 పై.

6 మాసములకు రు. 6-50

సంవత్సర చందా రు. 12-00

